

PRZYJACIEL (2115) *sb m*

przyjaciel (2114), **przaciel** (1), [**przyjacil** *ArgWykład*]; *przyjaciel* : *przaciel* *RejKupSekl* (1:1).

-ã- (1541), -a- (85); -a- *GrzegŚm*; -ã- : -a- *OpecŻyw* (20:5), *ForCnR* (7:3), *RejPs* (4:1), *HistAl* (8:2), *MurzHist* (9:13), *MurzNT* (2:2), *GroicPorz* (37:1), *KrowObr* (63:5), *Leop* (62:1), *UstPraw* (12:2), *BibRadz* (50:2), *BielKron* (135:1), *Mqcz* (73:2), *GórnDworz* (49:1), *RejPos* (76:1), *WujJud* (10:1), *BudBib* (18:7), *MycPrz* (3:2), *BudNT* (9:1), *ModrzBaz* (39:1), *SkarŻyw* (56:6), *StryjKron* (10:1), *KochEpitCat* (1:1), *GórnRozm* (2:14), *SarnStat* (75:3), *SkarKaz* (17:1), *CiekPotr* (46:3); -él (27), -el (19); -él *OpecŻyw* (5), *MurzNT*, *KochPs* (3), *KochTr*, *KochFr* (3), *KochEpitCat*, *KochPam*, *PudłFr* (4), *KochCn* (2), *OrzJan*, *SarnStat* (3), *GoslCast*; -el *MurzHist*, *Mqcz* (16), *KochMROt*; -él : -el *ZawJeft* (1:1); -el-.

-l (2111), -ł (4); -ł *MurzHist*, *CzechEp*; -l : -ł *KochPs* (2:1), *GórnRozm* (2:1).

sg N *przyjáciel* (312). \diamond *G* *przyjáciela* (171). \diamond *D* *przyjácielowi* (126), *przyjácielowi* (2), *przyjácielu* (2); -owi : -ewi *LibMal* (2:1), *GórnDworz* (2:1); -owi : -u *LibLeg* (49:1), *CiekPotr* (9:1). \diamond *A* *przyjáciela* (157). \diamond *G a.* *A* *przyjáciela* (13). \diamond *I* *przyjacielem* (184), *przyjaciołem* (1); -el- : -oł- *BibRadz* (2:1); ~ -em (14), -(e)m (171). \diamond *L* *przyjácielu* (24). \diamond *V* *przyjácielu* (71). \diamond *pl N* *przyjaciele* (231). \diamond *G* *przyjaciół* (288), *przyjacieli* (8), *przyjaciel(o)w* (3), *przyjaci(e)l* (1), *przyjaciół(o)w* (1) *ArtKanc*; -i *OpecŻyw*, *ForCnR*, *HistRzym* (2); -(o)w *TarDuch*, *HistHel*; -ół : -i : -(o)w : -(e)l *BielKron* (22:2:1), *BielSat* (1:1), *ZapKościel* (28:-:-:1), *BielRozm* (1:1); ~ -ół (48), -oł (3), -(o)ł (250); -ół : -oł *Mqcz* (8:3). \diamond *D* *przyjacielóm* (67), *przyjaciołóm* (48); -elóm *OpecŻyw*, *OpecŻywSandP*, *BierEz* (3), *ForCnR* (2), *PatKaz II* (2), *FalZioł*, *BielŻyw* (6), *GlabGad*, *BielKom*, *GliczKsiąż* (3), *LubPs*, *GroicPorz*, *Leop*, *RejFig*, *BielKron* (10), *KwiatKsiąż*, *Mqcz* (6), *RejPos*, *BielSat*, *RejPosWstaw*, *BiałKaz*, *BielRozm*, *CzahTr*; -ołóm *ZapWar*, *SeklKat*, *KrowObr*, *OrzQuin*, *RejZwierz* (2), *BibRadz*, *GórnDworz*, *BudBib* (3), *MycPrz*, *SkarŻyw* (2), *ZapKościel* (3), *WerKaz* (2), *PudłFr*, *ActReg*, *WujNT* (2), *CiekPotr* (3); -elóm : -ołóm *LibLeg* (5:2), *RejJóz* (1:1), *UstPraw* (1:1), *RejZwierc* (7:1), *BudNT* (1:1), *ModrzBaz* (1:7), *LatHar* (1:3), *SarnStat* (2:6); ~ -óm (13), -om (5), -(o)m (97); -óm *Mqcz* (6), *OrzQuin*, *PudłFr*; -om *OpecŻyw*, *OpecŻywSandP*; -óm : -om *SarnStat* (5:3). \diamond *A* *przyjacioły* (116), *przyjaciele* (76), *przyjaciół* (6), *przyjacieli* (1); -oły *ForCnR*, *BierRozm*, *RejPs* (2), *LibMal*, *RejJóz* (2), *RejKup* (2), *GliczKsiąż* (3), *LubPs*, *KrowObr* (2), *KochZuz*, *RejZwierc* (7), *MycPrz*, *BudNT* (3), *CzechRozm*, *KarnNap*, *ModrzBaz* (12), *KochPs*, *CzechEp* (2), *GórnRozm*, *KochWr*, *ActReg*, *KochPij*, *KochFrag*, *OrzJan* (2), *KołakSzczęśl*, *WujNT* (6), *CiekPotr* (2), *CzahTr*, *KlonWor*; -ele *OpecŻyw*, *FalZioł*, *March*³, *HistAl*, *Leop* (4), *HistRzym* (3), *ZapKościel*, *KochMROt*; -oły : -ele : -ół : -eli *BierRaj* (1:2), *BierEz* (4:2), *TarDuch* (1:1), *BielŻyw* (5:4), *ZapWar* (1:-:1), *LibLeg* (1:1), *MurzHist* (4:1), *GroicPorz* (1:2), *RejWiz* (1:1), *UstPraw* (1:1), *BibRadz* (3:1), *BielKron* (1:20), *Mqcz* (1:3:1), *GórnDworz* (1:-:1), *RejPos* (8:2), *BudNT* (1:1), *SkarŻyw* (7:5), *StryjKron* (-:1:1), *PudłFr* (-:1:-:1), *Paprup* (1:-:1), *GrabowSet* (1:1), *LatHar* (1:8), *SarnStat* (8:2:1), *SkarKaz* (1:3); ~ -oły (15), -(o)ły (101); -ół (2), -(o)ł (4). \diamond *G a.* *A* *przyjaci(o)ł* (10), *przyjaciel(o)w* (1). \diamond *I* *przyjacioły* (86), *przyjacielmi* (46), *przyjaciołmi* (23), *przyjaciołami* (1) *KołakCath*; -oły *ForCnR*, *BierRozm*, *RejPs*, *ComCrac* (2), *RejJóz*, *HistAl*, *MurzHist*, *GliczKsiąż*, *RejWiz*, *RejZwierz*, *Mqcz* (3), *GórnDworz*, *RejPos* (8), *RejZwierc* (9), *BudBib* (3), *MycPrz*, *BiałKaz*, *BudNT*, *CzechRozm* (3),

StryjKron, KochFr, KochPieś, GórnRozm, ActReg, Phil; -elmi *OpecŻyw (4), PatKaz III, WróbŻołt, SeklWyzn, SeklKat, LeovPrzep, BielSpr, WujJud, ModrzBaz (2), ZapKościel, KlonWor*; -ołmi *TarDuch, KwiatKsiąż, WujJudConf, WysKaz*; -oły : -elmi : -ołmi *BierEz (2:1), BielŻyw (3:2:2), LibLeg (1:4), ZapWar (2:-:6), GroicPorz (2:2), KrowObr (1:5), Leop (3:3), UstPraw (1:-:1), BibRadz (1:1:1), BielKron (4:8:2), OrzQuin (-:1:1), SkarŻyw (2:2:3), LatHar (-:1:1), WujNT (5:1), SarnStat (12:-:2)*; ~ -o- (20), -(o)- (89); -e- (5), -(e)- (41). \diamond *L przyjaciołoch (6) GroicPorz (3), BielKron, RejZwierc, WujJud, przyjaciołach (5) MurzHist, CzechRozm, SkarŻyw, GórnRozm, WujNT, przyjaciela (1) BialKaz, przyjaciela (1) SarnStat*. \diamond *V przyjaciele (24)*. \diamond *du N (cum nm) przyjaciele (1) BielŻyw 15*. \diamond *dubium przyjaciele (1) LibLeg 11/164v*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Ten, kto jest komuś życzliwy, kto jest z kimś w bliskich i serdecznych stosunkach; współtowarzysz, kompan; w stosunkach politycznych: sprzymierzeniec; niekiedy może też osoba bliska ze względu na pokrewieństwo lub powinowactwo (cf znac. 2.); amicus Mymer¹, Vulg, HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, Cn; familiaris Mącz, Modrz, Calag, Cn; necessarius, pernecessarius Calag, Cn; compatriota BartBydg; proximus PolAnt; amator, domesticus, homo a latere, sui (pl) Mącz; amicissimus Calag; amicus, fautor Cn (1663) : BierRaj 20v; Gdy co przyiacielowi możeś dąć dziś/ nie mów że mu iutro przydź. March¹ A4v, A4; Potym gdy [żona Xanta] cżas vpątrzyła/ Z domu sie wyprowadziła: A v przyacioł miałkła BierEz C4, C2 [2 r.], C2v, E4v, F4v [2 r.], G (20); [Matka Boża rozpacza po ukrzyżowaniu Jezusa] Apoftolowie ij wfflytcy prijaciele odemnie vciekli/ żadnego nie mám kto by mie wfpomogl. OpecŻyw 148v, 85 [2 r.], 156; Bo każdy oycżynie fwé/ przyiacielom a lamému łobie możnością fwą dopomotz powinieⁿ iest OpecŻywSandP ktv; ForCnR C3, E3; PatKaz II 86v; PatKaz III 128v; Amicus. Freund. Przyaciel. Mymer¹ 37v; Compatriota, przyacyel, pobratym BartBydg 31b; Boga chwał á przyiaciele wfpomagay, rodzice fwe cżci, a nikomu nie zazrzy. BielŻyw 34, 6, 10, 15, 17, 19 (27); GlabGad L4v, P4; Onac cześć kochanie rodzi, Ktora z miłości pochodzi, Iaka jest miedzy rownymi Przyjacioły powolnymi. BierRozm 18; pamyanthayancz na ono yłz przyaciel przyacielowy pravemv by byl na kray swyatha yesth powynyen, o przigodach y sprawach swoych wfolich y nye wfolich dacz sznavacz LibLeg 7/31v, 8/161 [4 r.]; Stanislaw włodarz zeznal ys pan Marczin Dworzinsky s pany nasedl a przyacielie nayechari na dom pana Mikolaia Rinyewskiego ZapWar 1558 nr 2686, 1550 nr 2655, 1558 nr 2686 [2 r.]; March³ V5, V6v, V7v; RejPs 17; ComCrac 18v; RejJóz Kv, P6v; Zakazuie też S. Paweł [Vulg 1.Thess 4/13] abyfmy zbytne nieplakaly vmarlych przyacioł/ iako pogany czinią ktorzy niewierzą zmartwych wftaniu SeklKat R3; RejKup c5, e7, g8v; a wżakże nie iako fyn/ ale iako przyaciel do przyaciela do ciebie mowię HistAl B3; owłzekić i tam się przycie pana walze^{go} i nauki ie^{go}/ [...] gdy miedzy przyjacioły/ niedawacie połobie znać żeście Chriřtufa i iego prawdę vználi MurzHist H3v; MurzNT 61, 176; BielKom C5v; Rurał [...] rozłfedł sie s chłopcy [którzy go oszukali] yako z dobremi ludźmi á przyjacyoły GliczKsiąż H8, D4v, G5, K5 [2 r.]; GroicPorz C2v, f2; KrowObr 241v; RejWiz 3, 54, 94v, 104v marg, 160 (8); Leop Iob 19 arg, Eccli 6/8, 9, 11, 27/17 (11); RejFig A3v; RejZwierc 35v, 130v, 134v; Vmyłł złośniká pragne złego/ áni iest przyaciel wdżięcznym v niego. BibRadz Prov 21/10; Y ftanie się cżálu onego/ iż przyjaciele z*

przyaściołmi fwemi będą walczyć iako z nieprzyaścioły *BibRadz* 4.*Esdr* 6/24, I 273v, *Eccli* 22/23[25], 24[26], 25[27] [2 r.] (15); [*Perseusz*] nádiechał pánnę nadobną wrzuconą w morze s kámieniem Andromedę rzeczoną/ nád którą przyaściele plákáli *BielKron* 21; [*Aman*] wezwał przyaścioł y żony/ powieðał im chwałę fie iáko go krol podwyzłzył nád ine w doštoieńftwie y wrzędzye *BielKron* 115; Potym ná dzyeń wielkonocny [*św. Augustyn*] był okrczcon od Bifkupá wielebneho Ambrożego w leciech XXX/ y s fynem Theodátem y s przyaścielem Alipiem. *BielKron* 160v, 54v, 112v, 115, 123v, 184v (24); *KochSat* B4v; Abowiem bogactwa/ chwałá/ piękność/ vroda/ przyaściele/ rofkofzy/ odmienne a zachwiałe rzeczy fą/ ale habit/ to yeft wfpofobienie a owoc cnot/ [...] wiekuiście trwa. *KwiatKsiqz* A4, D3v, D4, Mv; Usque ad aras esse amicum, Vprzezymym przyaścielem być. *Mqcz* 13d; Obire domos amicorum, Od przyaścielá do przyaścielá yeździć. *Mqcz* 105b; Amicus intimus Gruntowny przyaściele. *Mqcz* 172b, 6d [2 r.], 22b, 34d, 44d, 49b (36); *OrzQuin* R4; Przy náłzym przyaścieleu ftoimy ile flufza/ Dobry przyaściele/ to wiem/ ále lepřza Dufzá. *Prot* B4v, Av; *RejAp* 152v; Ale przyaściele w they mierze [*tj. jako pośrednik*]/ wielka á wielka iest podporá *GórnDworz* Dd2, E2, M2v, M3 [3 r.], P8, Q (11); przetoż tobie rádę indzie fzukay fobie przyaścieleli. *HistRzym* 9v; *RejPos* 6v, 164, 193v [2 r.], 194, 309, 342v; *BialKat* 153v; *BielSat* Ev; *HistLan* B4v, E4v; Tu iuż trzebá pilnie rozwaźać/ y s kogo przykłády brác/ y komu dufác/ y kogo fobie zá przyaścielá rozumieć y pořthánowieć. *RejZwierc* 20; Nuż náchodziwřzy fie [...]/ iuż theż fobie w ciepłey izbie wliędziefz/ álbo fam álbo s przyaścielem. *RejZwierc* 111v, B [3 r.], 18, 24v [2 r.], 32 [2 r.], 72 (41); Przyiął go [*Tryfon Jonatasa*] tedy z vcćiwością/ [...] y dał vpominki/ á rofkazał ták przyaściołom/ iáko y wořku fwemu/ áby go byli ták pořlufzni iáko iego famego. *BudBib* 1.*Mach* 12/43, *Eccli* 14/13, 29/17[19], 1.*Mach* 12/43; *MycPrz* II A3v; *BialKaz* C3v; *BudNT* 3.*Ioann* 15 [2 r.]; *ModrzBaz* 17, 43v, 52, 61v, 97v, 99v, 144; *SkarJedn* 231; Oyczyzná gdzieř dáleko/ przyaścioł nie widzę/ Dziatki niewiem żyweli *KochOdpr* Bv, A4 [3 r.]; *Calag* 202a; A iam/ [...] páná zá ich zdrowie Prořil vřtáwnie. Tá k przyaścielá przyaściele záluię/ Tá k brátá plácze brát/ tá k lámentuie Syn po fwéy má tce. *KochPs* 49, 131; *SkarŻyw* 63, 97, 178, 195, 196 (22); *StryjKron* 482, 587; CO bez prziaścioł zá żywot? więzięnię/ W którym niefmáczné żadné dobre mienię. *KochFr* 61, 15, 32, 46, 75, 92; *KochMuza* 27; *KochMRot* A4 [2 r.], A4v; [*kto żony nie ma*] ná wřzem opuřczony y ořieroćiały: czeładź ze wřząd krádnie/ towárzyřze ořzukawáia/ krewni á powinowáci nie do końcá przyaściele; á ięlli ktorzy fą/ ná puřciznę czełakáia *WerKaz* 288, 305; *KochPam* 84, 87; *KochPieř* 17, 43; *PudłFr* 12, 38; *BielRozm* 4, 23, 34; *GórnRozm* B4v, E2, I3v, N3; *PapřUp* I4v [2 r.]; *ZawJeft* 4, 27; *ActReg* 51; Coamicus – Spolni prziaściele. *Calep* 209b, 61a; *GostGospPon* 169, 170; Lecz pochlebćá bárziew fzkodzi pod ořobá przyaścielá? *Phil* G4, H, H3; Gnuřny/ vtrátny/ łákomy/ zwádliwy/ nie dobry przyaściele. *KochCn* B4v, B3v [2 r.], B4; *KochPij* C3v; *GrabowSet* Gv, G4, R4, Yv, Y2; *KochFrag* 46; *OrzJan* 62 [2 r.], 114; *LatHar* 47 marg, 279 [2 r.], 328, 631, 745; *WujNT* *Luc* 7/6, s. 310, *Act* 27/3, 3.*Ioann* 14 [2 r.]; *WysKaz* 47 marg; Bo nie dosyć iest że kto vmię Státut, y czyta go, á nieumię fobie y przyaścielewi pozwu nápiřác, áni controwerřiięy. *SarnStat* 5v, 620, 674; *KmitaSpit* Av; Bo źle fię řpuřćić ná przyaściele [że będą się modlić za nas po naszej řmierci]. *SkarKaz* 383a, 383a [2 r.], b, 385b, 387a; Márne imię przyaściele, gdy dobrze nie czyni *CiekPotr* 35,)?(2v, 4, 5, 7, 14 (15); *CzahTr* C3v, H4v; Bo cźłowiek podobnego fobie przyaścielá řzuka *SkarKazSej* 684b, 658b [2 r.]; Drugie rzemieřłá ábo zabáwy fą Liberales [...]. Iáko

ieft żołnierftwo/ oráctwo/ ábo gofpodárftwo/ [...] muzyká fobie y przyiacielowi k woli/ málárftwo. *KlonFlis* A2v; *KlonWor* 34, 37.

przyjaciel komu (46): *RejWiz* A8v; Rychło zá pánem Boiánowfkim/ pan Derfniak położył głowę/ godny w Polfczce człowiek/ y Poetá ofobny: przyjaciel przyiacielowi *GórnDworz* Dd8; á iż go ktemu iefzcze poznalz życziwego przyiacielá fobie/ vmiey że fobie rozważác y rádę iego *RejZwierc* 92; *BudNT Luc* 7/34. Cf »być przyjacielem«, »(na)zwać przyjacielem«, »stać się przyjacielem«. Cf też »mie(wa)ć sobie przyiaciela«, »sobie przyiaciela uczynić«, »wziąć sobie (za) przyiaciela«.

przyjaciel czyj [w tym: *pron poss* (283), *G sb i pron* (82), *ai poss* (40)] (405): *BierRaj* 17, 20v; Nie łay przyiacielowi twemu gdy fye rozgnyewaff/ bys tego nyezálówał gdy fye fnim z iednaff. *March*¹ D4v [*idem March*³]; *BierEz* I4; *OpecŻyw* 28v, [61], 67 [2 r.], 83v, 84v (12); *ForCnR* B3v, B4v, C; *PatKaz II* 86v; *TarDuch* C, D4v; Przyiaciele bogatich, fą plewy podle ziarna. *BielŻyw* 128, *nlb* 3, s. 9, 22, 81, 89, 104, 157; *ZapWar* 1537 nr 2494, 1548 nr 2668, 1558 nr 2686 [10 r.]; *LibLeg* 11/59, 77; *March*³ V6; Potim panu Chorzączicowi Boleftraficzkemu polieczil y roskazal dacz iako swemu prziiacielowi pyenczdziesyant zlotich *MetrKor* 59/76; *WróbŻolt* 37/12; Iákoby od iákiego ftráfliwego dziwu odbiegáli odemnie y przyiaciele mogli *RejPs* 103v; Thedi zathim rzekl pan o fziła tha pany o mnye y o moym przyacieliu movi. *LibMal* 1544/79v, 1543/73, 1550/151; *SeklWyzn* Gv; *RejJóz* L2; *RejKup* g2; *HistAl* Bv, F, Fv; *MurzHist* D, G2v, H4, K4, Q4; *MurzNT* 61 [2 r.]; *LubPs* K3v, hhv; [ten Porządek wydałem] iż mi Pan Doktor Stániłław Rozárius [...] ofobliwy moy przyiaciel/ ktemu chući dodał *GroicPorz* A4, A3, A4, o2v, mm3v; *KrowObr* 123, 124v; *Leop Gen* 26/26, *Lev* 19/18, *Iudic* 14/20, 15/2, 2.Reg 15/37 (25); *OrzList* d2, f3v [2 r.], g; *UstPraw* B, I3v; *RejZwierc* A4, 7; *BibRadz Deut* 13/6, 1.Reg 30/26, 2.Reg 16/16, 17, 4.Reg 10/11 (22); Ale iuz Rozmowy tey W.M. łuchay/ którą miał Ewánielik ieden v mnie w Zurowicách/ [...] z Pápiřtą/ obádwá przyiaciele moi *OrzRozm* A4v, Q2v; [Rut mówiła do Noemi:] Twoia zyemiá moiá zyemiá/ thwoy Bog moy Bog/ thwoi przyiaciele moi przyiaciele/ twa śmierć moiá śmierć [Vulg *Ruth* 1/16-17]. *BielKron* 53, 34v, 44, 53, 55v, 59, 59v (47); in Aere meo est, pro Inter amicos meos est. On yeft z moyich przyaciól yeden. *Mqcz* 5a; Se ad suos vindicare, Szczęśliwie fie we zdrowiu wrócyć do fwoyich przyaciól. *Mqcz* 86a; Paternus amicus, Oycowski przyjaciel. *Mqcz* 283d, 6c, 105d, 123d, 126b, [169]d (15); *OrzQuin* G3, G4, Aa5v [2 r.]; *Prot* B4v; *RejAp* AA2, 143, 152v; *GórnDworz* I8v, K6, L5v, P8v, Q6 (8); byli przywiedzeni przed fędzie⁸⁰. A miedzy inymi on kthory fie dobrowolnie dał wádzic dla przyacielá fwego *HistRzym* 119, 10v, 26, 32v, 45, 70v (14); *RejPos* 46, 104v, 144, 162v, 163v (20); *BialKat* 356, 358v; *GrzegŚm* 9; *KuczbKat* 420; *RejZwierc* 43v, 96v, 126v, 127, 175 (17); Ale to probá nie pewna/ ktorey y Anábáptyftowie y Troybożánie przijaciele wáfzy vzywáią. *WujJud* 137, 55v, 184, 202; *KochList nlb* 3, 4; Y rzekl Awfzálom do Chulzáiá tákali przyiazń twoiá do przyacielá twego? *BudBib* 2.Reg 16/17, 2.Reg 16/16, 17, *Iob* 6/27, *Is* 3/5, *Ier* 20/6 (14); Nuż przyacióły fwymi rádęby ofadzał [wybrany na króla ksiązę z Moskwy]/ Połty też krewne máiąc to coby chciał działá. *MycPrz* I B3v, II A3v, Bv, B2; *Strum* A3v; *BialKaz* C2v, C3v, D2v; *BudNT Matth* 5/47, *Luc* 12/4; *PaprPan* Ff3v; *KarnNap* A4v; *ModrzBaz* [38], 44v, 80v, 130; *SkarJedn* 133; *KochOdpr* B4; *KochPs* 181, 188; Gdy miał lat trzynáście/ wzięli go przyaciele oycá iego do Senny *SkarŻyw* 459; Był łakomic wielki/ á ofiáry y nádánia/ y v grobu połozone frebro kradł/ y ná fwe dworzany y przyacióły obracał

SkarŻyw 528, 20, 76, 150, 166, 171 (11); Sam zaś zmowiwszy się z przyjacioły y z Boiary swoimi Litewłkimi/ [...] iachał z Márienborku do Riterwerderu Zamku łwego pod Kowno. *StryjKron* 492, 666, 707, 737; *CzechEp* 16; *CzechEpPORz* *4v; *KochBr* 152; *KochEpitCat* 111; *WerGośc* 249; *WerKaz* 277; *PudłFr* 41, 65, 78 [2 r.], 79; *GórnRozm* F, I4; ktemu ycij iego [króla] sprzifiegli prziatziele/ abi przed was ftaneli wkole wałzem/ i ta^m ich łpitaicie dlatzego łie na was buntuija *PaprUp* K, G2v, I3v, L3; *ActReg* 79, 85, 129, 137; *GostGosp* 24; *Phil* F2, K2, N2, S3; *GórnTroas* [3]; *GrabowSet* A3, E4v; *LatHar* 100, 162, 254, 267 [2 r.], 276 (11); co też Duch łwięty okázuie/ Przez Proroki w zakenie [!]/ y przez Apołtoły/ Przez Doktory kołcielne náłze przyjacioły *KołakSzczęł* A4v; Apołtołowie przyjaciele Pána Chriřtułowi/ ktorym oznaymił łwoie táiemnice. *WujNT Ioann* 15 arg, s. 8, 20 marg, 36 marg, *Matth* 11/19, s. 51 (17); *WysKaz* 47; A iefli [zbiegł y przed wyrokiem] będıe poiman przez kogokolwiek/ niech będıe ná łáłce náłzey: áni dla poimánia onęgo nie ma bydıż żaden gniew/ áni nieprzyján od przyjaciól iego łkryta álbo iáwna *SarnStat* 156, 159, 283, 436, 439, 546, 678; Kto chodzi z mądreimi/ mowi pímo/ mądrym będıe: á przyjaciel głupich/ im się podobny łtánie. *SkarKaz* 580a, 386a; *CiekPotr* 1, 4, 6, 7, 10 (15); *CzahTr* L3v; *KlonWor* *4; [*LorichKosz* 46v (*Linde*)].

W wołaczu (często wyraża poufalość w stosunku do osób niższych rangą lub młodszych; czasem użyte jako konwencjonalna grzeczność): »(panie) przyjacielu (a. panowie przyjaciele)« [w tym: z przydawką: miły (a. namilejszy) (38), moj (17), szlachetny (1)] (90): [początek listu:] NAłłę prziiazn y Vłtawiczną Słufzbę przodkiem wzkazuiem, panowie prziiaczeli mili, Wałłim Łałką^m ninieifłim themto łiftem obiawiamie *ListRzeż* w. 1, w. 45; on [papież] vłznawayącz yłz myal vmrzecz wełwal kłzoby: włchyłztky Cardinali. Biłzkupi. y włchyłtko duchowyenłtwo. y rzekł do nych Mogy namylełchn [!] przyyaczyelye czo my za poczyechą dayeczye *PowUrb* +; *OpecŻyw* 105v [2 r.], 156, 157; Miły przijacielu/ my tobie tego bytu v pana Szczęłciá żicżemy *ForCnR* C2v; *BielŻyw* 89; *SeklWyzn* Gv; Słyząc tho Alexander rzekł [do połła od króla Dariusza]/ przyjacielu [*Amice*] nie wydámci cudzoziemcow *HistAl* E5v, F2v; *MurzHist* E4, K4, M; *KrowObr* 123, 204; Przyjacielu [*Amice*]/ iákoł ty tu włłedł niemáiac odzienia godom przyłthoynęgo? *Leop Matth* 22/12 [przekład tego łamego tekstu *RejAp* (2) *RejPos* 159, 193, 224v, 225, 238, 356v, *RejZwierc* 170v, *WujNT*], *Iob* 19/21, *Luc* 11/5, 14/10; *BibRadz* *Luc* 11/5; *SarnUzn* C4, H6; *RejAp* 158v, 184; *GórnDworz* S7; Przyjaciele mili/ wam wıęcey wierzę niż komu ná łwiećie/ poruczám to wam dziećie *HistRzym* 18; potkał go połeł Krolewłki kthory iachał z łiemie łwiętey. Y rzekł iemu rycerz: Przyjaciele dokąd iedziełz? *HistRzym* 32, 11, 26, 32v, 38, 49 (32); *RejPos* 59, 159, 193, 224v, 225 (8); *RejZwierc* 101v, 170v; *SkarŻyw* 171, 353; *KochFr* 46; *WerGośc* 249 [2 r.]; *LatHar* 328, 693; Przyjaciele [*Amice*]/ połjadź się wyłłzey. *WujNT Luc* 14/10 [przekład tego łamego tekstu: *Leop*, *RejPos* 225, 227v], *Matth* 20/13, 22/12, 26/50, *Luc* 11/5; *WysKaz* 47; *CiekPotr* 5, 10, 11, 73; Słyzycie/ przyjaciele/ iużełcie oddáli Iozephá/ iużełcie go w więzienie podáli? *GosłCast* 72; Moy drogi: moy złoty: [...] Pánie bráćie: Przyjaciele: Oyczeńku: Diedu: [...]. Tákie wıeć pochlebłtwá bywáią połpolicie przy pożyczániu pieniędzy *KlonWor* ded **3, **4, s. 28.

W połłączeniach szeregowych (36): [*Platon powiada*] że Nietylko łobie narodziłmy/ ale połłciá náłłęgo częłtz łobie oycżyzna przywłáłłczá/ częłtz rodzice/ a częłtz przyjaciele *OpecŻywSandP* ktv; *LibLeg* 11/59; [chłopic, który nie chodzi do łkoly] by chłop yáki [...] łroma łie/ dobre łudzi/

przyjacioły/ á ľąfiády miya/ á rzekáli mu co/ odpowye zem fie nye náuczył *GliczKsiąż* K6v; *RejWiz* 104v; *Leop Luc* 14/12; *OrzList* f3v; Ieľliby cie teź brát twoy od iedney mátki národzony/ ábo ľyn twoy ábo corká/ ábo małżonká thwoiá/ ábo twoy przyjaciel thák miły tobie iáko duľzá twoiá/ táiemnie podwoďził ku chwale Bogow cudzych ktorycheś thy nie znaľ/ áni oycowie twoi. [..] Tedy mu ná to nie przyzwalay/ áni go w tym ľłuchay *BibRadz Deut* 13/6; á káďdy brát bęďdzie walczyl przeciw brátu/ przyjaciel przeciw przyjacielowi/ miáľto przeciw miáľtu/ kroľeľstwo [!] przeciw kroľeľtwu. *BibRadz Is* 19/2, *Eccli* 33/20; *BielKron* 242v; *LeopPrzep* Ev; káďdy fie thák dľugo ľtáraľ o przyjacielá/ o powinowátego/ o bráthá ľwego [wziętych w niewoľę]/ iz go z więźienia wypráwiľ *GórnDworz* Y8, Dd8v [2 r.]; *HistRzym* 70; *WujJud* 143v; *BiałKaz* D2v; *CzechRozm* 226v, 229; [trzeba pacholęta uczyć, jako się mają stawić] przeciw ľobie rownym/ przeciw towarzyszym/ przyacioľom/ krewnym y powinowátym/ przeciwko zwierzchnoľci wrzędowej/ przeciwko Pánom/ sľugam/ y przeciwko nieprzyacioľom/ ták w ľwoich wľalnych iáko teź y w poľpolitych ábo wľytkim ľpolnych potrzebách. *ModrzBaz* 11, 91v, 108v, 128; *WerGość* 211; *Phil* B; *KochFrag* 44; Wľpowni [!] [Panie] y ná rodźice/ krewne/ dobroďzieie/ przyaciele y nieprzyaciele moie. *LatHar* 100, 267, 276; *WujNT* 76, *Luc* 14/12, s. 267, *Luc* 21/16; *CzahTr* B4; *SkarKaz* 386b; [Ná oľtátku tych rzeczy potrzebnych/ liczą fie té/ które nas wiążą do kogo/ ábo krwiá/ ábo ľtáteczną przyiáźnią/ ábo dľugim towarzysťwem/ á ľpólném żyćiem/ iáko ľą dźiatki náľzé/ żony náľzé/ przyaciele nie iedno krwiá powinni/ ále y záchowáli *SenekaGórn* 53 (*Linde*)].

W przeciwstawieniach: »przyjaciel ... nieprzyjaciel (*a.* nieprzyjacielski) (45), sľuga (5), pochlebca (*a.* [pochlebnik]) (4), (s)przeciwnik (*a.* przeciwny) (3), pan (2), obľudnik, więźień, zdrajca, zuchwalec« (62): *OpecŻyw* 106; *PatKaz III* 128; Trudniey ieľt miedzi dwiema przijacielmi ľąd vcźynić, niź miedzi dwiema nie przijacielmi, bo z przijacioľ iednego nie przijaciela vcźyniľz, ale z nieprzijacioľ oba przijaciela bęďą. *BielŻyw* 15; Sľuľzniey ieľt za przyaciela vmrzeć, niź z nieprzyacielem żyw być. *BielŻyw* 108, 17 [2 r.], 18, 39; Prawa jakie chcą składają, po swej woli ustawiają. Przyjacioły sobie waźą, A przeciwne sobie karzą *BierRozm* 6; [mówi Chrystus] was niepowiedam być ľlugami/ ále was powiedam być przyacielmi *KrowObr* 240 [*Vulg Ioann* 15/15; przekład tego samego tekstu: *PatKaz III*, *KrowObr* 2, *WujNT* (2)], 2; Moześz vzyć krotochwil y bieľiad pocźciwych/ Lepľszych [...] Z miľymi przyjacioły z ľudźmi pocźciwemi/ Niź z onymi zuchwáľcy *RejWiz* 45; NIe bąďź bliźniemu miáľto przyacielá nieprzyacielem *Leop Eccli* 6/1, *Eccli* 6/5, 9, 20/25, *Luc* 23/12, *Iac* 4/4; Bo pochlebca nie ráďzi nigdy nic wiernego [...]. Ale pewny przyjaciel [...] Pátrzy [...] przyacielfkiej ľtrony. *RejZwierz* 36v; *BibRadz* 4.*Esdr* 6/24, *Eccli* 27/19[20]; *OrzRozm* Q2v; Gdy náďbieżyľz byďľę vpáďľe ták przyacielá twego iáko nieprzyacielfkie/ podnieľ ie [*Vulg Deut* 22/4] *BielKron* 44; Począľ k nim [ku córom *Dariuszowym*] Alexánder ľáľkáwie mowić/ nie iáko do więźniow ále iáko do przyacioľ *BielKron* 124v, 106, 131, 141, 173v, 254; *KwiatKsiąż* Nv; *GórnDworz* G6v, Ee4 [2 r.]; *RejPos* 75v; *RejZwierc* 49, 90v; *BielSpr* 45v, 46v; *WujJud* 111v; *BudBib* c3v, *Eccli* 30/3; ále ten Opiekun [tj. cesarz *turecki*]/ onego [króľa] co ľię do niego vciekľ/ naprzod ľię zwaľ przyacielem/ towarzyszem/ brátem/ á potym Pánem. *ModrzBaz* 128, 11, 52, 104, 126v; *CzechEp* 60; *GórnRozm* E2; *ActReg* 161; *LatHar* 723; *WujNT* 267, *Ioann* 15/15; *SarnStat* 554, 561; *SkarKaz* 312a; *CiekPotr* 79, 80; *GosľCast* 29; A owy zákryte ľercá y obľudne/ ktore [...] źľe ľerce ku drugiemu biorą [...]/ w ľłowách przyaciele/ á

ná fercách obłudnicy *SkarKazSej* 675a, 660b; [Iako pan ma pochlebnika od przyiacyela rozeznacz. *LorichKosz* 46v].

W porównaniach (13):

~ *Jako comparatum* (8): Sprawiedliwy takie ma od światá przyacioły iáko Lwy *LubPs* D4 marg; Przyrownywa przyacioły nieuštáwiczne pothokom byštrym *BibRadz* I 276a marg; Iáko mášć y rzeczy wonne rozweleláią ferce/ ták iešt rzecz wdzięczna człówekowi przyaciela wiernie rádzący. *BibRadz Prov* 27/9; Abowiem nowy przyaciela iešt iáko nowe wino *BibRadz Eccli* 9/13[15]; *RejZwierc* 90 marg, Bbbv; *BudBib Eccli* 9/13[15]; Ale iáko złotá w ogniu/ ták przyaciela w potrzebie došwiadczamy *KochCn* B4v; [*LorichKosz* 47 (*Linde*)].

Jako comparandum (5): *WróbZólt* S7v; y shtëpowá obłok/ s ktorego mowił Pan Bog z Moizełzem oblicznie/ iáko człówek mawia s przyaciela [*Vulg Ex* 33/11] *BielKron* 35 [*przekład tego samego tekstu SkarŻyw* (2)]; *RejPos* 168; *SkarŻyw* 481 [2 r.]. ~

Przysłowia: W łzczęściu przyaciela nie łaczno poznán bywa, ale w przeciwiestwie łnadnie. *BielŻyw* 88, 44; *Prot* Dv; W przygodzie przyaciela narychley poznamy *BielSat* Gv [*idem BielSen*]; W potrzebie mowią doznáć przyaciela. *KochOdpr* A4; *BielSen* 14; *KochCn* B4v; *GosłCast* 39, 57. [*Ogólem* 9 r.]

á nieczyń [*Panie*] ták iáko niektorzy czynią/ iż włzczęściu przyaciela znáią á wniešćczęściu zdaleká go obchodzą. *RejPs* 52; Wiele przyacioł ma co w łzczęściu pływa/ Pátrzze w niełzczęściu iáko ich vbywa. *RejZwierc* 224; Pokić łię dobrze wiedzíe moc przyacioł będzíe/ Leć iežli łię pochyniełz łam oštániełz włzędzie. *CzahTr* H4v, Cv, H4v [2 r.], I. [*Ogólem* 7 r.]

Więc gdy go wšyłcy opušćili: Ktorzy mu z iádlá łłuzyli. Y oštáwion w wielkiej nędzy/ Nic przyaciela bez piędzdy *BierEz* M4; *BielŻyw* 144; Vbogi człówek y bliźnemu łwemu będzíe nienawiłnym: ále v bogátych przyacioł bárzo wiele. *Leop Prov* 14/20; *RejZwierc* 226v; Skoróm trzołem pobrzáknáł/ przyacielałm poznáł. *PudłFr* 48; Gdzie grołz/ ták džišia przyaciela gotowy *GrabowSet* Yv. [*Ogólem* 6 r.]

Przyaciela iednánego/ A mieczá teź łkowánego. Tego się zázwdy ołtrzegay *BierEz* N2v, N2v; *Reconciliatus amicus*, Ziednány przyaciela. *Mącz* 62d; Ale łtára przypowiešć/ przyaciela iednány/ Włáśnie ták pożyteczny iáko Wilk chowány. *PaprPan* Hh. [*Ogólem* 4 r.]

BibRadz Eccli 9/12[14]; Nie opuszczáy łtárego przyacielał/ bowiem nowy nie będzíe mu rowny. *BudBib Eccli* 9/12[14]; *WerKaz* 275 [2 r.]. [*Ogólem* 4 r.]

Ubi amici ibi opes, [...] Gdzie przyaciela ták bogáctwá. *Mącz* 215c, 353a; á łkárbu wíełtłzégó/ Náđ przyacielał niemáłz vprzéymégo. *KochPij* C3v.

ktory [*wierny przyaciela*] iuž máło że zá iedno ciáło drugiemu przyacielowi policzon býć nie moze. *RejZwierc* 89; Przyaciela práwy alter ego. *RejZwierc* 93v marg [*idem*] Bbbv.

Nie miey człóweká cudzego/ Zá przyacielał pewnego. *BierEz* Q2; Pierwey poznay/ pothym przyacielał wybieray. *BierEz* Sv.

Przyaciela práwy iáko trzecia ręká. *RejZwierc* 90 [*idem*] Bbbv.

RybGęšli C3v; from mię Chudego przyacielał w niełzczęściu opušćić. *CiekPotr* 24.

Kto niemíłóšierny przyacielał niepewny. *BierEz* I3v.

Przyaciela z boiáźni niepewni. *BierEz* M4.

przyjaciel fie rzadko nayduie á zafię richło łtraczuie. *BielŻyw* 51.

Czo łą przyzaciele, rzekł [*Arystoteles*], iedna dułza we dwu cielech przebywaiąc. *BielŻyw* 89.

Ieft też lepak przyziaciel towarzysł łthołu/ á niezetrwa w dzień potrzeby. *Leop Eccli* 6/10.

bo to rozum pokázuie/ iż iákowego kto łobie przyzacielá obráł s kim zá iednego żywie/ tákowy y łam być mułi *GórnDworz* M.

s prziiacielem igray łłowkiem rzadko/ ále rączką nigdy *RejZwierc* 72v.

Przyzacielá iáko złoto choway. *RejZwierc* 146v.

Ręká vmywa rękę/ nogá nogi Włpiera: przyziaciel port przyziacielowi. *KochOdpr* A4.

Zle dopiiác łyę przyziacielá. *KochPij* C3v.

Rządki [!] przyziaciel/ á ledwo doznány By trwał/ gdy człowiek/ fráfunkom podány *GrabowSet* I4v.

[Záłyę przyziaciele kuchenni abo gárcnowi/ iáko łą dworczy pśi/ ktorzy/ iáko mowia/ zwykli łyę do łzczęłliwey łciány obráćć/ włzyćkiego łyę dla brzuchow łwych rádzi podeymá *LorichKosz* 47 (*Linde*).]

W charakterystycznych połączeniach: przyzaciel *chciwy, chęłliwy (chęłtny, chutliwy)* (3), *cnotliwy* (2), *gruntowny* (3), *nie do końca, z lekka, łaskawy* (13), *możny, ku (po) swej myłłi* (2), *najwyłższy, nienaruszony, niepospolity, nieustawiczny, nowy* (2), *pierwszy, pochlełbny* (2), *ku pomocy, poradny, potrzebny, powolny* (2), *przedniejszy, spolny (zobopolny)* (3), *sprawiedliwy, sprzyłłęłty, do łmierci, trwały, uprzejmy* (2), *wąłpliwy, wdzięczny* (5), *wiernie radzący, zacny, zalecany* (2), *zasłżony, zwałny; przyzaciela krzywdá, łaska, niewiara, odstąpienie, wzbogacenie, złość; przyzaciela dopijać się, dostawać, przeklinać, odbieżeć, szukać (sobie)* (3), *żałować (łmierci)* (2); *być w nienawiłci u przyzaciela; być wydany od przyzaciela; do przyzaciela uciec, wrocić; troskać się dla przyzaciela; przyzacielowi błogosławić, być powinien, być zły, co dobrego (dobrze, k woli) (u)czynić* (5), *czynić przeciwko, k woli (wolej) (być)* (5), *krzywdę uczynić, łajać* (3), *okazać się przeciw, okazać się wiernym, popędzić słowy przeciw, okazać powinowactwo, (po)radzić* (2), *(po)słżzyć* (4), *przewinić przeciw, stać się wiernym, walczyć przeciw, zachować się* (5); *przyzaciela bronić, czcić* (2), *dobrodziejstwy opatrzyć, miłować* (9), *obesłać (obsyłać)* (2), *odrazić [od kogo], opuszczać (opułcić)* (10), *powyłższać, przedać, o złe przyprawić, ratować* (2), *słuchać, sromocić, s(z)trofować* (3), *szanować* (2), *ważyć sobie, wdać w niebezpieczeństwo, wspomagać (wzmagać)* (3), *(w)spominać (wspomnieć na)* (3), *(z)naleźć* (2), *zwodzić; na przyzaciela być łaskaw, jamę kopać, oborzyć się, pamiętać, skarżyć się, spuszczać (spułcić) się* (4); *za przyzaciela duszę połóżyć* (2), *poczytać, ręczyć* (2), *używać [kogo] sobie; przez przyzaciela bronić się, szukać łaski, zjednać się; o przyzaciela nie dbać* (2), *starać się; z przyzacielem bywać pospołu, poradzić się, rozstać się* (3), *walczyć, zmowić się; za przyzacielem pomagać, przyczyniać się, wołać; przy przyzacielu stać* (4); *w przyzacielu kochać się; żal po przyzacielu; tułać się po przyzaciolach.*

Zwroty: »być przyzacielem, przyzaciel« [*w tym: komu* (38), *u kogo* (1) (12)] = *amicum esse* *Vulg, PolAnt, Modrz* [*szyk zmienny*] (49:10): Owa gdy się zgodá słtáłá/ A włzędy walká przelłtáłá: Szkođy łobie opráwili/ Przyziacielmi záś łobie byli. *BierEz* S2v; *OpecŻyw* 83v, 132; *BielŻyw* 15, 17, 22, 44, 89 (8); y kthołz moze nam bicz albo yełth vyanthłzem przyzacielem yako czorka nałza yako szynowiecz nałł *LibLeg* 7/104; *KrowObr* 2; Ale Zydołwie wołáli [*do Piłata*] mowiać: Iełli tego [*Jezusa*] wypułciłz/ nie ielthęł przyzaciel *Celárlki. Leop Ioann* 19/12 [*przekład tego samego tekstu OpecŻyw* 132], *Luc*

11/8, *Iac* 4/4; Wiem/ iż Krowicki był mi dobrym przyjacielem *OrzList* e3v; *RejZwierz* A2, 7, 133; *BibRadz Ps* 40 arg, *Luc* 11/8, *Act* 19/31; Twego oycá ia dobrze znam/ ieft mi wielkim przyjacielem/ á thák poiedz lemna. *BielKron* 320, 76v, 126, 173v, 210v, 460v; In intimis alicuius esse, Vprzeymym/ przyjacielem komu być. *Mqcz* 172b; *GórnDworz* Dd7; *HistRzym* 10v; *BielSpr* 45v; *BudBib Iob* 30/29; *BudNT Luc* 11/8, *Act* 19/31; Y niemoże to być/ áby ci ktorzi miedzy sobą niezgodni są/ á łobie z lekká przyjacieli/ mogli ták w Rzeczypospolitey iáko też w domowych potocznych spráwách zgodę y pokoy poftánowić. *ModrzBaz* 27, 60, 104; To nie łáccinnik ktory/ ále Greczyn/ [...] y nie był práwym przyjacielem łtolicy Rzymłkiey/ ták prawdá ściśniony piáć y wyznác musiał: iż Biskup Rzymłki nawyższym ieft łędziá wśzytkich Biskupow y Pátryárchow *SkarJedn* 133; *SkarŻyw* 292, 304, 457; *ReszPrz* 44 [2 r.]; *GórnRozm* Kv; zczego bedac zyczliwemi Przyjacioły IeM pocieszylismy się nie pomału. *ActReg* 53, 109, 186; iefli tedy ná towárzyzá co przydźie/ pomni/ że ná ten czás małz mieyfce okazác fię/ iefliś mu przyjacielem *KochCn* B4v; *Phil* K2 [2 r.]; *WujNT Act* 19/31; *SkarKaz* 383b; *CiekPotr* 7, 8 [2 r.], 18, 35; [*LorichKosz* 46v (*Linde*)].

»przyjacielem się czynić« = *falszywie podawać się za przyjaciela* [szyk zmienny] (2): Tám iuz łwoie proporce rozpościera Gálzek [...] Iák mężowi pochlebia [...]. Czyni fię przyjacielem towárzyzem wiernym *KlonWor* 59, 54.

»czynić (sobie) przyjacióły z bogactwa (mammony, pieniędzy itp.) [= *rozdując bogactwa*]« = *amicos parare ex mammona* *Modrz*; *amicos facere de mammona* *Vulg* [wszystkie użycia przekład lub komentarz do *Vulg Luc* 16/9] [szyk zmienny] (9): Czýńcie sobye przyjacióły z bogactwá złościwego *RejPos* 191v, 193v; *BudNT przedm* a5; *ModrzBaz* [38]; *SkarŻyw* 141; *WujNT Luc* 16/9; *WysKaz* 13; Czyńże teraz łobie przyjaciele z iáłmużny/ áby cię do łwoich przybytkow/ iáko Pan mowi/ przyięli. *SkarKaz* 423b; *KlonWor* 82.

»przyjaciela doświadczać; doświadczony przyjaciel« = *de proximo coniectare* *PolAnt* [szyk zmienny] (4;2): dawno doświadczone przyjacióły łobie wyzwól, á one iedną myłá ale nieiedną odpłatá miłuy *BielŻyw* 15, 44, 107; *BibRadz Eccli* 9/19[21]; Iák możefz napilniey doświadcżay przyjaciół/ á rády twe mieway z mądrymi. *BudBib Eccli* 9/19[21]; *KochCn* B4v.

»(d)ufać (jako) przyjacielowi; przyjaciel dufały« [szyk zmienny] (2;1): Milij towarzyfze/ [...] iuz wám: iako przijácielom dufaiąc: łwoię táie^mnicę odkriwa^m *ForCnR* B3; *WerKaz* 276; Iákiemuch iá przyjacielowi Poruczył dobro łwoie? Dobremu, wiernemu, Státecznemu, y pewnie cále dufálemu. *CiekPotr* 82.

»mie(wa)ć (sobie) przyjaciela [w tym: z kogo (6), przy sobie (1)]; mieć (sobie) za przyjaciela, przyjacielem« = *amicum habere* *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*; *amicum possidere* *Vulg* [szyk zmienny] (50;7:4): Tego mniemay zá łzczęłnego/ Kto ma przyjaciela wiernego *BierEz* G, G, M4, Q2; *OpecŻyw* 53v, 157v; *ForCnR* C3, E3v; *TarDuch* C3v; Zle ieft żadne⁸⁰ niemiec przyjaciela. *BielŻyw* 44, 44, 76; *LibMal* 1547/130v; *RejKup* c5v; iż iáko długo im będziefz dobrá wolá vkazowál/ nie będziefz miał ze mnie przyjaciela *HistAl* E6, N5v; Náóftátek yuz y ten com go ya był obrał/ A wyernym przyiacyelem łobyem go zówždy myál/ Ktoremum zdrowia łwego y wślytkyego zwyerzył/ Lecż to on mnye złościyá fwą łowito odmyerzył *LubPs* L3, D4 marg; Małzli mieć przyjaciela/ w pokufách go miey. *Leop Eccli* 6/7, *Eccli* 28/20, *Luc* 11/5; *RejFig* Cc2; *BibRadz Luc* 11/5; Głińki

Michał/ [...] pierwey dármo miał/ pothym zá pieniądze mieć nie mógł przyjaćielu *BielKron* 405v, 56v, 141, 145, 222, 313; *Mącz* 288c, 338b; *RejAp* 152v; *GórnDworz* Dd2; *HistRzym* 85, 129v; *HistLan* B, B4; *RejZwierc* 89v, 101v, 224, 226v; *BudBib Eccli* 20/17; *WierKróc* B2v; *PapPan* Ff2; *ModrzBaz* 20; By mię był nieprzyjaćiel iáwny mój ízacował/ [...] Nigdyby mi ták ciężkié iego złorzéczenie Nie było/ [...] Ale ty ná mię iedźiefz/ którégom ia z wielá Obrá łobie/ y záwždy miał zá przyjaćielá. *KochPs* 81, 42; *CzechEp* 43; *KochBr* 151; *ActReg* 140, 166; Chwalić go [trzeba] nie ták w oczy/ iáko przed ludźmi/ kogo chcelz przyjaćielem mieć dobrze. *KochCn* B4, B4; *KochPij* C3v; *WujNT Luc* 11/5, k. Bbbbbb4v; *SarnStat* 569; *SkarKaz* 423a; *CiekPotr* 7; *CzahTr* Cv, L4.

»przyjacioł (sobie) naby(wa)ć; nabyci przyjaciele« (7;3): Lew gdy iuz ítałe látá miał/ Przyjacioł łobie nábywał. *BierEz* Sv; *BielŻyw* 34; *RejZwierc* 35v; Redimere sibi amicos, Vpominkámi łobie prziyacioł nábywáć. *Mącz* 103a, 279c; A tho pewnie rozumiey iż nas mogą rátowáć ci náłzy ták nábyći przyjaciele s thego márnego á omylnego bogáctwá tego íwiátá [tj. *ubodzy, którym pomagamy materialnie zaskarbiając ich wdzięczność*]/ tu zá żywotów náłzych prósbámi á pokornemi modlitwámi íwoiemi. *RejPos* 193v, 193, 193v [3 r.].

»(na)z(y)wáć (sobie), mianowáć, (o)zwać się (być) przyjacielem; ozwany przyjaciel« = *cognatum vocare Vulg; appellare se amicum Modrz* [w tym: komu (2)] (10:1:2;1): *Leop* 3.Esdr 3/7; iáka to wítáwiczność wáłzá/ zowiecie nas íwoimi á wypádzacie nas/ zowiecie nas przyjacielmi á ciężkość nam czynicie *BielKron* 107v; Skąd Pan zowie Lázárzá być przyjacielem íwoim. *RejPos* 355v *marg*, 355v [2 r.], 356; *RejZwierc* [275]; *ModrzBaz* 128; iedno zem się ozwał bydz przyjacielem temu, wnachylonych y zatrworzonych [!] iego czasiech ktoremu wiego szczęściu okazowałem się bydz domowym. *ActReg* 139; *Phil* H2; *OrzJan* 76; Lecz was názwałem przyjacioły [Vos autem dixi amicos]/ bo wízytko com íłyłzał od Oycá mego oznaymiłem wam. *WujNT Ioann* 15/15, s. 51, 267.

»przyjaciela ob(ie)rać (a. wybierać) (sobie); za przyjaciela wziąć (a. brać, a. wybierać) (sobie); przyjaciel się obierze; wybrany przyjaciel« [szyk zmienny] (5;5;1;1): *BierEz* Sv; *BielŻyw* 7, 43; *GliczKsiąż* N5v; *RejWiz* 43; *BibRadz Iudic* 14/20; Y podobno káždy tego dowiedzie/ kto łobie rownego w obyczáioch/ zá przyjaciela weźmie *GórnDworz* M2v, M; A ták człowiek poćiwy [...] ma tho v íebie vważyć iáko *sancta sanctorum*/ iáko ma łobie przyjaciela y obieráć/ y obrawízy iáko mocno á nieodmiennie przy nim w íwey ítáteczności ítać *RejZwierc* 93v; *SkarŻyw* 436; gdyż dofyć okázuye íe ozwáných/ ále máło bywa wybráných przyjacioł *Phil* H2; *CzahTr* L4.

»okaz(ow)ać się (być) przyjacielem« = *ex amicis esse PolAnt* [szyk zmienny] (4): A goípodarz onego domu/ okázuiąc íye być iego przyjaćielem/ przyjął by go w dom íwoy *GroicPorz* mm3v; *BibRadz* 1.*Mach* 11/57; Exhibet se amicum Okázuye íe być prziyacielem/ Láskáwie íe ítáwi. *Mącz* 151d; *RejZwierc* 90.

»stać się (z sobą) przyjacielmi; zostać (a. stać się) przyjacielem« [w tym: komu (2)] (5;4): *OpecŻyw* 122; Solon [...] do domu go [*Anacharsisa*] íwego w wiodł y ítali íe z łobá przyjacielmi *BielŻyw* 22, 44; Y ítáli íe przyjaćielmi [*Et facti sunt amici*] Piłat z Herodem w on dzień: bo przed tym byli łobie z obu ítron nieprzyjaćielmi. *Leop Luc* 23/12 [przekład tego samego tekstu: *OpecŻyw*, *LatHar*, *WujNT*]; *LatHar* 723; *WujNT Luc* 23/12; Iam iufz ták poítánowił v siebie íamego, Ze inákízym ípoíobem przyjacielem tobie Nie zoítáne. *CiekPotr* 56, 23, 83.

»przyjaciela (s)tracić; strata przyjaciela« = *perdere amicum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (4;1): *Leop Eccli* 27/20; *BibRadz Eccli* 27/19[20]; woła niektórzy przyjaciela stracić/ niż trefne rzezenie. *GórnDworz* S3; Przetofz owi zdadzą sie nie być od lekkomyślności wolni/ ktorzy sobie bierzemy strać pieniądze ważą/ niż przyjaciela *Phil* H2; *CiekPotr* 79.

»(sobie) przyjaciela (u)czynić [w tym: z nieprzyjaciela (3)]; przyjaciół poczynić ([z kogo]); (swym) przyjacielem (u)czynić; sobie przyjaciół naczynić« [szyk zmienny] (8;1;3;1): *OpecŻyw* 84v; *BielŻyw* 17; Dobrzeć sobie y z więznia przyjaciela czynić Bo tego zadny nie wie na czo kto ma wynic *RejJóz* K6; iż inaczey po poltwa nie vkroćimy/ iedno gdy ie s flubow á z zakładow wypuścimy/ vczynimy zafię z nich przyjaciele sobie. *BielKron* 107v, 102v, 106; Iáko sobie przyjaciół czynić zá żywota. *RejPos* 193 *marg*, 194; *RejZwierc* 43v; Tym społobem vczynisz sobie z nieprzyjaciół przyjaciół [*Reddes tibi eos hoc modo ex inimicis amicos*] *ModrzBaz* 127; *SkarŻyw* 207; *LatHar* 254; Podobienstwo złego szafarz [tj. przypowieść o nim]/ ktory sobie z pánłkiego [majtku] przyjaciół naczynił. *WujNT Luc* 16 *arg*.

»zdradzić (a. zdradzać) przyjaciela; zdrada przyjaciela« = *fraudare amicum PolAnt* [szyk zmienny] (5;1): Wielki mu sie to grzech widział/ Iż przyjaciela zdradzić chciał. *BierEz* Qv, H3; *RejWiz* 31v; Iáko ten ktory sie kryjąc wypuścza ikry/ strzały y śmierć. Takowyc iest ten ktory zdradza przyjaciela swego/ á mowi/ Zartuięci ia to czynię. *BibRadz Prov* 26/19, *Ps* 40 *arg*; *RejZwierc* 37v.

»przyjaciół (sobie) (z)jednać« = *amicos sibi parare Modrz* [szyk zmienny] (8): *FalZioł* V 50v, 52v; *BielŻyw* 22; *RejPos* 193; ftaramy sie iákobychmy co nawięcey przyjaciół sobie iednali á doftawali *RejPosWstaw* [41⁴]v; Aleć to ná mądre należy/ [...] ná wątpliwe Rzeczypołpolitey czafię przyjaciół sobie iednać. *ModrzBaz* 89; Ale y wiele przyjaciół sobie iednać/ nie iest do końca dobrze *KochCn* B4; *KochPij* C3.

Wyrażenia: »przyjaciel w Bogu« (1): Nákoniec [umierając] przyjaciół sie w Bogu [tj. współwyznawców]/ ktorzy iedno ielcze byli żywi/ [...] Pánu Bogu ie zalecała *SkarŻyw* 583.

»cały [= prawdziwy] przyjaciel« [szyk 3:2] (5): *BierEz* L4; Intimus enim significat, Gruntownego/ całego/ vprzymego/ á najmilżego przyjaciela. *Mącz* 172b; *PudłFr* 64; *GostGospSieb* +4v; wieręc ten sam był całym przyjacielem Zoftał pánu moiemu, y dotrzymał wiary *CiekPotr* 83.

»dobry, (a. lepszy, a. najlepszy) przyjaciel« [szyk 17:6] (23): *FalZioł* +2; Przyjacielowi dobrze czyn aby tobie tim lepszim przyjacielem był *BielŻyw* 17, 12, 39, 108; I wpminałem na ty Kzazky Ktore mi był yeden dobry przaczel do Krolewca przjwiozł *RejKupSekl* a5v; *MurzHist* G2v; *RejWiz* A8v; *OrzList* e3v, g; *KwiatKsięż* Ev; Amicus, Dobry przyjaciel *Mącz* 7d; *GórnDworz* I8v; Zadnego takowego przyjaciela nie mam ku ktoremu bych sie miał vciec/ iedno ku towarzyszowi á nalepżemu przyjacielowi me^{mv}/ ktoregom ia vczynił bogatym *HistRzym* 85; *RejZwierc* 89; *ActReg* 161; *RybGęśli* B2v, C3v; *CiekPotr* 8, 82; Rádá życzliwa dobrym przyjacielowi/ Iáko sobie te przypowieści máia rozumiec. *CzahTr* E3, I3, L3v.

»przyjaciel farbowany« (1): (*nagł*) Do przyjaciela farbowanego. (-) [...] Gdy ia z wyftępkami walczę ludzkimi/ ty zemną Cicho wiedziesz chytrą niechęć y woynę foremną. *KlonWor* *v.

»przyjaciel kupny, najemny i kupiony, za pieniądze« [szyk 4:2] (4:1:1): [Gliński do walki] zbierał przyjaciele/ iedny krewne drugie zá pieniądze *BielKron* 405v; *RejAp* 152v [3 r.], *Ee4v*; Naiemny przyjaciel y kupiony/ nie pewny. *SkarKazSej* 670b *marg*.

»przyjaciel (nam) (barzo) miły, (a. najmilszy, a. namilejszy)« = *intimus amicus Mącz* [szyk 37:37] (74): *OpecŻyw* 28v, 106, 156; *FalZioł* +2; *SeklKat* E; *RejKup* p3; *MurzHist* K4; *RejWiz* 45; *RejZwierz* 7; *BibRadz Deut* 13/6, *Esth* 16/21[22]; *BielKron* 407; *Mącz* 172b; *RejAp* AA2, 152v; iżby lepiej nie vfác nikomu ná świecie: áby człowiek otworzywšy przyjacielowi chocia bárzo miłemu/ fercze/ vmyłł/ y tháiemnicze fwe wšytki/ nie był od niego ták przyrwan iáko owo od myłliwczá żorawie fieciá *GórnDworz* M2; *HistRzym* 17, 86v; *RejPos* 355v; Abowiem ktora może być wdzięczniejšza rzecz iáko miły przyjaciel? *RejZwierc* 88v, 87v, 90v [2 r.], 126v, 176v, 177v (9); *BialKaz* D2; ábysmy ták miłowáli przyacióły nam miłe/ iákoby miłość oná woley Bożej nieprzełzkadzálá. *SkarŻyw* 598; od ktorey woli Bożej/ ielliby nas namileyšy przyjaciel/ odwieść ábo odrázić chciał: choćby oycem/ mátká/ brátem był/ ma nam być [...] w nienawiści. *NiemObr* 11; *WerKaz* 264; *ArtKanc* D13v; *Phil* N2; *LatHar* 80; *SkarKaz* 387b; [Abowiemci to przyjaciel miły á łagodny ieft ktory też nie kiedy záłmęć może. *LorichKosz* 47]. *Cf W wołaczu*.

»przyjaciel nablížszy« (1): Bo fię ci [pochlebcy] przyacielmi czyniá nablížšymi (*marg*) *Afsentatores*. (-) *KlonWor* 54.

»naprzedniejszy przyjaciel« (1): *Columen amicorum*. [...] Náprzedniejšy przyjaciel. *Mącz* 60c.

»nieomylny przyjaciel« (1): Abowiem ieden kftałt przyaciół ieft/ w kthorym fie zawiera dobry/ cnotliwy/ wierny/ á nieomylny przijaciel *RejZwierc* 89.

»niepewny przyjaciel« [szyk 5:2] (7): *BierEz* I3v, M4; *Fucatus amicus*, Niepewny/ Przikrity przyjaciel. *Mącz* 138c; Przyjaciel kupny nie pewny *RejAp* *Ee4v*, 152v; *Dysphilus*, *Amicus parum sicernus* – Niepewni przyaciel. *Calep* 346b; *SkarKazSej* 670b *marg*.

»przyjaciel obłudny, przykryty« = *fucatus amicus Mącz* [szyk 2:2] (3:1): Záłobá á vfkárzenie ná niewiáry przyaciół obłudnych/ iáko byli Achitofel á Iudašz. *LubPs* L3 *marg*; (*arg*) O wiernym y obłudnym przyacielu [...] (-) Nie bądź bliźniemu miáfto przyacielá nieprzyaciélem *Leop Eccli* 6/1; *BibRadz Ps* 40 *arg*; *Mącz* 138c.

»omylny przyjaciel; omylnóść przyjaciela; na przyjacielu się (o)mylić« (7;1;2): *RejWiz* 58v, Cc8; *BibRadz I* 276a *marg*; A tu iuž rozumiey omylnóść przyacielá kupnego/ iż poki vżywa dobrodziejštwá twoiego [...] / poty małz przyacielá z niego *RejAp* 152v; A thák iżem fie ia nie raz iuž/ ná przyacielu/ [...] omylił [...] lepiej nie vfác nikomu ná świecie *GórnDworz* Mv; Rozny głos ieft práwego á omylnego przyacielá. *RejZwierc* B [*idem*] 91v [2 r.], 92; *SkarKaz* 273b.

»osobliwy, osobny przyjaciel« [szyk 2:1] (2:1): *GroicPorz* A4; [*Dawid*] vkázuie złość y zdráde fwych przyaciół obłudnych. A zwłászczá niekthorego co był osobliwym przyaciélem iego *BibRadz Ps* 40 *arg*; *RejZwierc* 101v.

»pewny (a. najpewniejszy) przyjaciel« = *certus a. munificus amicus Mącz* [szyk 4:3] (7): *BierEz* Q2; *RejZwierz* 36v; *Certi amici*, Pewni á wierni przyjaciele. *Mącz* 49d, 237d; *BielSpr* 45v; Tyš íam ieden z przyaciól pewnych náyprawniejšy Przyjaciel moy. *CiekPotr* 7.

»powinny przyjaciel« (1): Lecz Korneliusz czekał ich/ wezwawłszy krewnych fwych/ y powinnych przyziaciół [*convocatis cognatis suis et necessariis amicis*]. *WujNT Act* 10/24.

»prawy (a. prawdziwy) przyjaciel« [szyk 35:13] (48): Nie iest prawdziwy przyjaciel ktory niedługo trwa wprziacielstwie. *March*¹ A4 [*idem March*³]; O to prący by mógł iednego/ Przyziaciela mieć prącego: Przed ktorym więc iuz nic nie tay *BierEz* G; *GlabGad* L4v; yłz przyzacziel przyzaczielowy pravemv by byl na kray swyatha yesth powynnen, o przigodach y sprawach swoych wczolich y nye wefolich dacz sznavacz *LibLeg* 7/31v; *March*³ V3v; *RejWiz* 42v, 43, Cc8v; *RejZwierc* A2, 133; *Mącz* 418b; iż tego wieku bárzo rzádki przyzacziel prawdziwy *Górndworz* Mv, G6v; *RejPos* 168; O prawym przyziacielu/ y iáko go poznác/ y iáko go chowác. *RejZwierc* B; *Przymiř* tho W.M. iáko od prawie życzliwego y ługi y prącego przyziaciela fwego. *RejZwierc* 240, B [2 r.], 49v, 50v, 88v, 89 [3 r.] (27); *SkarJedn* 133; *ActReg* 79; Przyłtoi tedy prágemu przyziacielowi/ ná złość fortunie/ która niełtała iest przy towarzylzu mocnie łtać. *KochCn* B4v; *KochPij* C3, C3v; O cnotę lekki/ Swięcie/ niewłtydliwy/ Iák to rzecz trudna/ by/ ná łonie twoim/ Rodził fię częłto/ przyziaciel prawdziwy. *GrabowSet* Y2, Yv; [*LorichKosz* 46v (*Linde*)].

»serdeczny przyjaciel« (1): Przeto niechay náłz Dworzánin ma iednego zwłafnego/ á ferdecznego przyziaciela *Górndworz* M2v.

»stały, stateczny przyjaciel« [szyk 3:1] (2:2): Philocrates, amoris tenax, Státeczny, miłofnik/ łtały przyzacziel. *Mącz* [297]d; firmus, stabilis et constans amicus, Práwy łtały gruntowny przyzacziel. *Mącz* 418b; azwłascza kiedy ysatisfactiá honestam wń wczyni y in posterum bedzie statecznym przyzaczielem *ActReg* 109; *CiekPotr* 82.

»stary, dawny przyjaciel« = *amicus antiquus PolAnt* [szyk 8:1] (6:3): *BibRadz Eccli* 9 arg, 9/12[14]; *RejZwierc* 254v; *BudBib Eccli* 9/12[14]; Rozumiál Krol iłz tym wołaniem [*tj. ogłoszeniem, że skazał na śmierć – będącego chrześcijaninem – swego ukochanego piastuna*] Chrześciánie [...] od Bogá fwego rychley odłtępowác mieli: gdy im nádzieiá [*ułaskawienia*] ná ták wielkym łtarem á záłłuzonym przyziacielu [...] Krolewłkim/ [...] ginęła. *SkarŻyw* 305; ábyłmy wietłze záwłze łtáránie czynili o zátrzymawániu łtárych/ znáiomych/ y zwykłych łobie przyziaciół; á niłzi o nábywániu á ziednániu nowych *WerKaz* 275; Nic známienitłze⁸⁰ być nie może/ nád znáio⁸⁰ á dawnego przyziaciela *WerKaz* 276, 275, 277.

»szczyry przyjaciel« (2): iż nic nie iest żywot ofobny bez dobrego towarzyltwá/ á zwłafzczá bez łczyrego á prawdziwego przyziaciela. *RejZwierc* 94, 90.

»wielki (a. (naj)więłszy) przyjaciel« = *amicus summus Mącz* [szyk 16:4] (20): *BierRozm* 5; *LibLeg* 7/104; *OrzList* f3v; Tego też czáfu vmárł Ekolampadius z záłości Zwingliuá bo łobie byli wielkimi przyziacieli *BielKron* 210v, 76v, 220v, 246, 320, 460v; *Mącz* 431d; [*dworzánin*] do tego [*pana*] pobieży/ kto będzie w lepłzey łukni/ zániechawłszy by naywięłszego fwego przyziaciela *Górndworz* L5v, Y3v; *RejZwierc* 43v; moę tu záłieć Martę/ ktora wyrzawłszy wielkiego przyziaciela/ vmárłego brátá [*tj. Jezusa*]/ y tudzielz łwoiego/ nieudála się do płáczu ány Lámentu *BiałKaz* C3v; *SkarŻyw* 292, 305; *ReszPrz* 44 marg; *PudłFr* 79; ZACNIE VRODZONEMV PANV, PANV PIOTROWI WIESIOŁOWSKIEMV, Sekretarzowi Ie⁸⁰ Król. M. Pánu, y wielkiemu przyzaczielowi mému. *Górntroas* [3]; *SarnStat* 283.

»wierny (*a.* (na)wierniejszy), nienaruszony przyjaciel« = *amicus fidelis Vulg; certus amicus Mącz* [szyk 14:10] (23:1): *BierEz* G; Imciem kto v pana Szczeńciá iest wietłzym miłólnikiem/ tym mu wiernieyłzych przijációl trzeba *ForCnR* E2v; Powłtawłszy Alexander ze łnu wielce łie wefełił/ á wezwawłszy przyciól nawiernieyłzych łwoich [*et convocatis amicis suis*]/ obiáwił im łen kthory widziál *HistAl* E8v; *BielKom* B7v; *LubPs* L3; Prziaciól wierny iesth wielka obroná: á kto go naydzie/ naydzie łkarb. *Leop Eccli* 6/14, 6 *arg.* 6/15, 16; *BielKron* 100v, 126; Constanter et fideliter permanere in amicitia populi Romani, Być nienárułzonym prziyacielem ludu Rzimskiego/ álbo záchowác łie cále przeciw Rzimiánóm. *Mącz* 126b, 49d; *RejAp* 152v; *GórnDworz* G6; y rzekł iemu krol/ Gdzie iest twoy przziaciól nawiernieyłszy? *HistRzym* 70v, 70; *RejZwierc* 89; *SkarŻyw* 305; *WerKaz* 277; W życiu chćiałbym tákiego [*ziemianina, który*] [...] ma zdrowie dobre/ łumnienie pewne/ żonę vcźciwą/ wedle myśli/ k temu y potomłstwo vciefzone/ przziaciólá wiernego/ łługę dobrego/ łáłiádá zgodnego: k temu czáłu ile chce *GostGospPon* 169; *SkarKaz* 273b; *CiekPotr* 82; *KlonWor* 59.

»przyjaciel (z dawna) zachowály, dobrze zachowany« [*w tym: komu* (2)] = *amicus benemeritus Modrz* [szyk 5:1] (5:1): Miał ten mnich vcżonym będąc/ wiele przziaciól záchowálych *GórnDworz* Q2v; *HistLan* B, B4v; Záprawdę te źiemie/ ktore ábo towarzyłze náłzi/ ábo przziacióle nam dobrze záchowáni/ przez wiele wiekow trzymáią/ y miełzkáią w nich/ [...] lepiej áby [...] iym były pozwolone/ niźli woyną odbieráne. *ModrzBaz* 106; żebył ze włząd/ podług możności mey/ W.M. iáko przziaciólowi mnie zdawná záchowálemu/ vcżynność moię y chęć włzeláką rad pokázował. *WerKaz* 277; *Phil* L4; [*SenekaGórn* 53 (*Linde*)].

»(prawie, *a.* uprzejmie, *a.* z dawna) życzliwy przyjaciel« [szyk 12:2] (14): IZ cie Pan Bog y łtanem/ y vrodą/ y pocźciwym baczeniem/ obdárzyć raczył (częgoć iście nie s pochlebłtwá/ áni przeto žemci iest práwym á vprzeymie życzliwym przziacyelem/ przczytam [...]) przetoć thy Kłiáłzki przypifuię/ y pošyłam *RejZwierc* A2, A4; A ták gdy poznáłz łczyrą chuc á wierną życzliwość przziaciólá práwie łobie iuż życzliwego/ o łtárayze łie też o to pilno áby on też nie mnieyłzá/ owłzem [...]/ y wietłzá tákże znał chuc y przychylność po tobie *RejZwierc* 92v, 92, 182v, 240, 254v [2 r.]; *KochList nlb* 4; Otoż ia będąc tego dobrze łwiádom/ z powiełci wielu zacnych życzliwych W.M. przziaciól: [...] iáko W.M. [...] zábiegác temu [*aby starodawna polska wolność wierzenia była zahamowana*]/ włzelákim łpofobem/ raczyłz *CzechEpPORz* *4v; Y Seneká o Alexándrze wielkim czyni zmiánkę/ że gdy łie był bárzo opil/ tedy w tym opilłtwie wiele przziaciól łobie vprzeymie życzliwych pozámordował *WerGość* 238; *ActReg* 53; *GrabowSet* A3; *OrzJan* 91.

Szeregi: »przyjaciele, (i) bliźni« = *amici et proximi Vulg* [zawsze przekład *Vulg Ps* 37/12] (5): *BierRaj* 17; *WróbŻółt* 37/12; Przyjaciele/ bliźni moi przeciw mnyę powłtáli/ Ci ktorzy bliłko mnye byli z dáleká pátrzáli *LubPs* K3v; *Leop Ps* 37/12; *LatHar* 162. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyjaciel i (*a.* (zwłascza), *abo*, *ani*, (zwłascza) brat (*a.* bracia)« = *frater et amicus Vulg, PolAnt* [szyk 7:6] (13): *abi* v. *Ias*: raczil przikazacz tego Zida przivyelcz do Lwowa łwoymy livdzmy bo ten Zid ma wiele przziaciól y bratow *LibLeg* 11/61v; *Leop Ier* 9/4; A zátym profze/ ábył wálzá M. mnie miłował/ iáko to brátá á przziaciólá łwego. *OrzList* f3v; Prziacióle zwłasczáz brácia themu bárzo radzi/ obełáli łie/ zebráło łie ich dwiełcie koni álbo więcy *BielKron* 319v, 34v; *SarnUzn* C4; *RejAp* AA2; *RejZwierc* 76; Nie lituy vtráćić pieniędzy dla brátá y przziaciólá *BudBib Eccli* 29/13; Przetoż

też prawnym będąc Chryftyáninem/ nie pátrzy ná fáme tylko przyiaćioły/ ktoreby miał: áni ná bráćią wedle łpolney wiáry *CzechEp* 43, 60; *OrzJan* 122; *LatHar* 254. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r.; jako ostatni człón w połączeniu wieloczłonowym 2 r.*]

»przyjaciel i (abo) dobrodziej« [szyk 3:1] (4): *RejPos* 354; Autorowie/ [...] zwykli prace łwe [...] Pánom/ á zwłázczá dobrodzieiom łwym/ ábo wđdy przyiaćielom offiárowáć *BudBib* a2; rácz y nam/ y przyiaćiołom/ y dobrodzieiom náłzym/ [...] dáć zapláte żywotá wiekuífego. *LatHar* 29, 659. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»domownik a(1)bo (i) przyjaciel« [szyk 2:1] (3): pólpolicie to bywa/ iż [*królowie*] nierádzi fię dawáią [*upominać*] domownikom ábo przyiaćiołom łwym [*ut a familiaribus non libenter se patiantur admoneri*] *ModrzBaz* 130; *Phil* L4; Máłże ty przyiacielá álbo domowniká Báczenia łtátecznego? *CiekPotr* 7. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyjaciel i kollega« (2): Przyimize tedy odemnie Stániłławie Licháński Przyiaćielu y Kollego moy tę trochę prace *KlonWor ded* **4, **2.

»krewny i przyjaciel« (1): *WujNT Act* 10/24 *cf* »powinny przyjaciel«.

»(albo, ani, nie tyl(k)o) przyjaciel (ale też) i (a, albo, ani) nieprzyjaciel; tak przyjaciel jako (i) nieprzyjaciel« = (*non tantum*) *amicus (sed) et inimicus HistAl, Vulg, Modrz; nec amicus nec inimicus Modrz* [szyk 13:2] (13;2): Modlytwa na vpo(ro)łfenye odpuśczenya grechow ij dobrego łkonanya tako zafyę jako ij zaprzijacyelye ij nyepzijacyelye *BierRaj* 16; Ku obronie łwey każdy ma albo przyiaciela albo nieprzyiaciela mieć *BielŻyw* 76; Drugi [*mędrzec na pogrzebie Aleksandra rzekł*]: wczórą miał przyaciele y nieprzyaciele/ á dzis ma włzytki iednákie. *HistAl* N5v; *Leop Eccli* 6/13; [*Neron uciekając przed pogonią*] iáł wołáć: áni ia przyiacielá áni nieprzyiacielá mam coby mi łie pomogli zábić. *BielKron* 145, 126v; *OrzQuin* A3; iácháli Appolloná łzukáć/ nietyko nieprzyiaćiele/ ále theż y przyiaćiele/ chcęcy iego zágubić/ á dáry [...] wzięć. *HistRzym* 10v, 15; *BiałKaz* Mv; *ModrzBaz* 20, 62v; *CzechEp* 16; *LatHar* 267; [*z roty przysięgi podkomorzego*]: ná ktorým łádzie nie mam mieć względu ná żadną ołobę: ták przyiaćielá/ iáko y nieprzyiaćielá: bogátego y vbogiego: goścía y łwoiego *SarnStat* 458. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.; w przeciwstawieniach 44 r.; jako ostatni człón w połączeniu wieloczłonowym 1 r.*]

»tak przyjaciel jako obcy« [szyk 1:1] (2): Nie był ieden ktoby tey był pániey [*Zuzanny przed sądem*] nie záłował/ Táki obcy/ iako przyiaciel przygody litował. *KochZuz* A4; *BielKron* 235v.

»(ani) pan i (a, ani) przyjaciel« [*w tym 8 r. w dedykacjach*] (12): *ListRzeż w.* 45; SŁużby łwe W.M. zálecám/ Pánu łwemu á przyiaćielowi łáfkáwemu. *OrzList* g3v, d; bo pochlebcá áni páná łwego/ áni przyiacielá nie miłúie. *GórnDworz* K6; *GrzepGeom* A3, B3, K4v; *RejZwierc* 182, 254v; *KochList nlb* 4; Vzyłem sam IM X. Biskupa Luckiego MMPana y Przyiaciela, aby Ie⁸⁰ M wm IMMPanu oznaymic raczeł, in praesenti negoti niewinnosc moię. *ActReg* 8; *GórnTroas* [3]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 2 r.; jako ostatni człón w połączeniu wieloczłonowym 1 r.*]

»patron albo przyjaciel« (1): piłżą niektorzy ták iákoby łie łwemu pátronowi álbo przyiaćielowi záchował/ á to z wiela przyczyn/ álbo dla datku iákiego/ [...] álbo theż dla boiáźni/ nie chcąc przeciw łobie páná [...] wzruszáć. *BielKron* 334.

»i przyjaciel i pochlebca« (1): O trudno ty mnie mażs łobie miły Antipater wczynić y przyjacielá y pochlebęcę/ musilż ná iednym przešťać. *RejZwierc* 43v. [*Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.*]

»przyjaciel i pomocnik« (2): Tego czáśu Lech Zácháryałz Kłiążę łłowáńłkie [...] zábit [...] wielki przyjaciel Skánderbegow y pomocnik *BielKron* 246; *SarnStat* 439.

»przyjaciel, (i, a) powinowaty (a. powinny)« (4): Homines a latere, Przyaciáiele którzy przy kim łtoya/ powinowáci. *Mącz* 185d; *RejPos* 297; A nawięcey przyjacielom á powinowátym vmiey to okázowác coś powinien. *RejZwierc* 24v; iż [ci, co są sobie bliscy] áffektu łwego przyiáznego zátáić między łobá nie mogá/ ále go miłym przyiációlom y powinnym rádzi pokázuiá *WerKaz* 267. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*]

»prokurator i przyjaciel« (1): V łędźiego prágnáłbych prokuratorá y przyiácielá coby mię bronil *SkarKaz* 423a.

»(nie) przyrodzony albo (ani) przyjaciel« (2): kto chce wiernie łłużytz milemu bogu/ [...] niemá przemiełłkatz między przyrodzonymi ani prziiacielmi/ ale tzo daley ma łie odlęcýtz od nich. *OpecŻyw* [34]; Podobá łię tedy nam niektorych łudzi ten zwyczáy/ yżeby dziátki [!] łwoie áłbo ná przedmiešćiech/ áłbo kędykolwiek indzie v prziirodzonych/ áłbo łobrych przyiációl wychowywali *KwiatKsiąż* Ev.

»rodzice (a. rodzina), (i) przyjaciele« [szyk 4:1] (5): *BierRaj* 20v; O bądacz poruřzona weryelem [łw. *Anna będac brzemienna*] obyauyla przyaczyelom y rodzynye łwey poczyechá łwoya *PatKaz II* 66; Widzilż [w wyobraźni] wlytzkę rodzinę/ wlytzki przyiácioly. Rołpráwuilż w myłli łwey byř miał mowić z nimi *RejWiz* 120v; *HistRzym* 84; *KochPs* 38. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.; jako ostatni człón w połączeniu wieloczłónowym 3 r.*]

»przyjaciel i (a, albo, też) sąsiad« = *amicus et vicinus* *Vulg* [szyk 5:4] (9): *OpecŻyw* [61]; [*Tarkwiniusz*] przyiáł ie [*Sabinów i Etrusków*] do miáłtá/ łáśiady y przyiácioly z nich poczynil w Rzymie *BielKron* 102v; I pokoy miłowáli [*nasi przodkowie*]/ a o rowná łzkodę Dali ná prziiaciela/ albo ná Sąłiada [*tj. zwrócili się do sądu polubownego*]/ Ze mogłá nieowłzitkim wiedzic zwirzchnia rada. *KochSat* B2v; *Familiaris*, *Domowiec*/ *Sługá*/ też *Sąłiad*/ *Prziyaciel*. *Mącz* 117c; *RejPos* 166, 168v; *GostGosp* 14; á przyłzedłzy do domu wzywa przyiációl y łáśiad/ mowiac im Ráduyćie łię ze mná/ iżem náłazł owcę moię ktora byłá zginęłá? *WujNT Luc* 15/6 [*przekład tego samego tekstu: OpecŻyw, RejPos* (2)]; á iednák my co tu [*tj. na ziemi*] vmieramy/ w niebie wczelńnictwo y przyiácioly y łáśiady mamy *SkarKaz* 635a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»(tak) sługa, (i, albo, jako) przyjaciel« = *aut servus, vel amicus* *JanStat* [szyk 7:6] (13): *RejPos* 138v; *RejZwierc* 240 [2 r.], 254v; *KochList nlb* 3; [czart] począł obłápiác *Theophilá* [*który zaparł się Boga*]/ [...] mowiac: witay moy wierny łługá y przyiácielu. *SkarŻyw* 171; *GórnRozm* C; Czemu łie przyiáciely y łłudzy przypátruiác [*dobremu gospodarowaniu Gostomskiego*]/ vprošili áby [...] kart kilkanašcie *Dozoru domowego nápiłác* kazał *GostGospSieb* +3v; *GrabowSet* A3; (*marg*) *Rzecž* zmárłego [*księcia*] do żywych pozostálych przyiációl. (–) Wlyřycy á wlyřycy łłudzy wierni y przyiáciely moi mili/ pomnićie záwłze ná to/ [...] že ia będac tym czýmem był/ wlyřłtkiegom iedney godźiny pozbył *WysKaz* 47; *SarnStat* 152, 678, 846. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 5 r.*]

»(abo, tak) towarzysz, ((jako) i, a, abo) przyjaciel« = (*vel*) *socius et (vel) amicus* *Vulg, Modrz* [szyk 8:7] (15): *OpecŻyw* 122; *ForCnR* C; *GliczKsiąż* N5v; *Sromaycie* fie [...] / przed towarzyszem i przyjacielem [.] za niesprawiedliwość *Leop Eccli* 41/23, 1.*Mach* 8/31; *HistRzym* 85, 85v, 86v; *RejZwierc* 182v; a spoyśrzodka fiebie páná wzięwłzy/ ták przyjaciele Krolewcy iáko y thowárzyfze iego kwoley iemu ciągnęli by sie *MycPrz* II Bv; *ModrzBaz* 106; *StryjKron* 692; *OrzJan* 76; *WujNT* 36 *marg*; *KlonWor* 59. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»przyjaciel a zachowały« (1): *Habere aliquem in numero suorum, Miáfto przyiacielá á záchowálego miec. Mqcz* 253b.

»przyjaciel, (i) znajomy (bliski); przyjaciel z znajomym« (3;1): *Ná ten čás przyiacyele z dáleká gdzyeś ftali/ Znáyomi blifcy moi przyftępic fie bali/ Dla nędze ktorá ná wślem około mnye ználi. LubPs* T4; *SkarŻyw* 542; *Ná mię fię obrociły gniewy tve [Ojczę]/ [...] Iák wodą/ ze wżytkich ftron/ trwogi obegnály/ Przyiacielá z znáiomym/ me nędze/ nie znály. GrabowSet* H3v; *iz wżyścy niemal przyjaciele y znáiomii twoi przeciwko tobie ftánęli [gdys Chryste na krzyżu wisiał] LatHar* 295.

»zwolennik i przyjaciel« (1): *Przyftąpil [Judasz do Jezusa] iako domowy/ pozdrowil iako zwolennik ij przyiaciel mily/ ále byl nieprzyiaciel ij zráydtza iego wielki. OpecŻyw* 106.

»życzliwy i przyjaciel« (1): *Ktofz mię to ták pilno Potrzebuie. (-) Zyczliwy twoy, y przyiaciel twoy. CiekPotr* 90.

Jako ostatni człon w połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i in(n)i (a. wszyscy) przyjaciele, ani ktory przyjaciel« (5;1): BierRaj 20v; [*Maryja rozpacza po śmierci Chrystusa*] *domutz niemám anij rodziny/ anij fyndy/ anij ktorého przyiaciela/ bom wśfytko dobreé ftracila dzifiefyfś⁸⁰ dnia. OpecŻyw* 157v; *gdy go [Hioba] ná to wiodłá żoná y ini przyiaciele iego/ áby złorzeczył Pánu fwemu: o nigdy fie dał wwieś pokufam fwiátá thego z mocney wiáry fwoiey RejPos* 264v; *RejZwierc* 169; *SkarŻyw* 235; *ia tobie [najświetsza duszo Pana naszego] dziś j zázwždy polecam [...] dużę rodzicow/ braćiey/ sioftr/ y wżytkich przyacioł y nieprzyacioł moich LatHar* 267.

Iron. (2): PudłFr 78; [*obieram przyjaciela sobie*] *Ktory áni zápisu ni záftaw nie bierze Bo żydá przyiacielá mam zázwżę w tey mierze. CzahTr* L4.

W przén (1) : Iákofz mu imię? (-) On, on, on, och biádaż mnie. (-) Cofzci Się dzieie? (-) Dopieruczko iákoś nie opátrznie Połknálem imię iego. (-) Y to nie foremna Co przyacioły miedzy zębámi zázwárte Chowáfz. CiekPotr 69.

Przen (35) : GNiew z rozumem częśto tu/ zápáfy chodzili/ Wśzakoż y bez przyacioł/ czáfem fie zgodzili. RejZwierc 50v; *ZGadł ten/ ktory powiedział przyiaciel w kalécie: Byłem/ kiedy chiał doftác Klimek páfká Grécie Ná borg: nie mogł k niemu przyśc/ áz wyiáł z káléty Gotowiznę: nábaWił zázraz páfká Gréty. PudłFr* 48.

przyjaciel komu, czemu (9): Czítamy też iże na iego grobie tam(że) wryto było, przyiaciel człowieku, mądrolć ie)go włafna, á nieumieietnoć iego nieprzyiaciel. BielŻyw 55. *Cf »byc przyjaciel(em)«, »jednemu łozu przyjaciel«.*

przyjaciel czyj (1): To fá [grzech a zlośc]/ ktorem wáżył/ przyjaciele moi [...]. To Pánowie com im pośłufzeństwo wśzędę Oddawał GrabowSet N3.

W połączeniu szeregowym (1): A biednaż to Wolność/ która przyiaćioł/ ábo flug/ ábo háydukow do obrony potrzebuie. *GórnRozm C*.

W przeciwstawieniu: »przyjaciel ... nieprzyjaciel« (2): *BielŻyw 55*; Abowiem ciáło náfze ieft łobie czáfem wielkim przyjacielem/ á czáfem teź wielkim nieprzyjacielem. *RejZwierc 165*.

Zwroty: »być [komu, czemu] przyjaciel, przyjacielem« (4:3) [*szafran*] flezionie iefth przijaciel/ á vrinę wycifka z ciáła. *FalZioł III 7c*; Słońce ktore ieft wielki przijaciel żywotowi człowieczemu/ gdy będzie promieni mdłych/ y gorączość iego mdła [*powstawa morowe powietrze*] *FalZioł V 72, V 51*; *RejZwierc 165 [2 r.]*; Cnoćiem ia przyiaćielem/ y w téy niewinności Ołtarz twóy święty kołem rádości Otoczę *KochPs 36*; Wieczór nam śioftry porwał towarzyszkę z koła: A nie dziw/ bo złodźieióm łam przyiaćieł zgoła. *KochEpitCat 110*.

»przyjaciela mieć« [*w tym: z czego (1)*] [*szyk zmienny*] (2): *KochOdpr C4*; Z tąd waśń poźlá/ y fwary, z tąd fkárgi/ y zwody/ Ze was nigdy nie mógl mieć przyiaćielá z brody *KochBr 151*.

Wyrażenia: »jednemu łożu przyjaciel« (1): Niechayże fię ia/ można Cypri [*tj. Cyprydo, czyli Wenus*]/ Ni nacź cudzego nie zápatrzam: Niech towarzyszá życzliwego/ Iednemu łożu przyiaćielá [*tj. wiernego męża*] Mam z łálki twoiey *KochOdpr C4*.

»przyjaciel napewniejszy« (1): Przyiaćieł napewniejszy w kálécie [*tj. pieniądze*]. *PudłFr 48*.

»napowinniejszy przyjaciel« (1): Napowinnieyfy przyjaciel prawdá. *RejZwierz kt*.

»wielki przyjaciel« (2): *RejZwierc 165*; Przyiaćielowi więcey/ niżli prawdzie Chćieć służyć/ zda fie przeciw przyłtoyności. (–) [...] (–) Wielki przyiaćieł przyłtoynóść *KochOdpr A4*.

a) Ten, kto coś kocha, szanuje, zwolennik (9) :

przyjaciel czego (6): *ModrzBaz 49 marg*; A gdy ná mieyfce tám to nieśławne [*do domu nierządneho*] przywiedzioná byłá/ w nim Angioła Bożego wielkiego czyłtości przyiaćielá/ ná obronę swoię zgotowanego/ wyrzáła. *SkarŻyw 69. Cf Zwrot*.

W przeciwstawieniu: »przyjaciel ... nieprzyjaciel« (2): *KrowObr 99*; Ktobykolwiek tedy chćiał być przyiaćielem tego fwiátá: sftawa fię nieprzyiaćielem Bożym. *WujNT Iac 4/4*.

W charakterystycznych połączeniach: *przyjaciel czystości (3), krzyża, prawdy, świata; przyjaciel cielesnemu umartwieniu, dziewiŃtwu, prawdzie*.

Zwrot: »być przyjacielem, przyjaciel« [*w tym: czego (4), czemu (2)*] (4:2): Ieflićie przyiaćiele/ álbo nieprzyiaćiele krzyzá Kryłtułowego gdy fie zábawiaći(e) około rzetzy ziemf(kich) *KrowObr 99*; *SkarJedn 238*; Prawdźie będąc przijacielem wolno chodzę/ pánie/ Twé słowá królom powiádam/ á nie włtyd mię zá nie. *KochPs 181*; *SkarŻyw 71, 371*; *WujNT Iac 4/4*.

Wyrażenia: »lepszy przyjaciel« (1): Poháncy lepfzymi byli przyiaćioły dziewiŃtwu/ niżli ci zápámiećáli Heretycy. *SkarŻyw 71*.

»wielki (a. więszy) przyjaciel« (3): Lecź kościoł S. Apołtołki Láćinłki/ ktory ieft więtfzym przyaćielem czyłtości niżli fą Grekowie/ takich fię pokus nie boiáć Apołtołkie podánie záchowywa *SkarJedn 238*; *SkarŻyw 69, 371*.

Szeregi: »miłownik albo przyjaciel« (1): *Philalithis* Grecłkie słowo/ rozumie fię miłownik álbo przyiaćieł prawdy. *ModrzBaz 49 marg*.

»przyjaciół i stróż« (1): Czyłtości ćielełney ktorą do śmierci záchował/ wielkim był przyjacielem y łtrożem. *SkarŻyw* 371.

b) *Ten, kto (lub to, co) czemuś sprzyja, pomaga; susceptor Vulg (9) :*

przyjaciół czemu (1): Mędrscy go [ogień] przyjacielem/ kładą przyrodzeniu *RejZwierz* 135.

W charakterystycznych połączeniach: przyjaciół dobroci, duszy, jedności, zbawienia, zdrowia, zgody, złości; przyjaciół przyrodzeniu.

Zwroty: »być przyjacielem, przyjaciół [czego]« [w tym: z elipsą „być” (2)] (3:2): *Ipse inuocabit me pater meus es tu: deus meus et susceptor salutis meae* On będzie mnie wzywał rzekącz otzciecz moj tys iest bog moy przijaciół zbawienia mego. *WróbŻołt* 88/27; ten S. Łacińłki Kościół był ząwżdy zgody/ y iedności Chryłtułowej przyjacielem y fundownikiem *SkarJedn* 329; *KochPs* 51, 56; *Lékárłtwo to [tj. płacz]/* prze bóg żywy/ Ciężłki na vmyłł trołkliwy: Kto przyjaciółł zdrowia mégo/ Wynaydzi co wolnieyłżégo. *KochTr* 18.

»przyjacielem [czego] zwać« (1): Przyrodzenie ząziębione/ Ogniem bywa ożywione. Ogień co mądrzy bywáli/ Przyjacielem dułże zwáli. *RejZwierc* 237.

α) *Dobry obywatel, ktoś działający na korzyść państwa (2) :*

W przeciwstawieniu: »przyjaciół ... nieprzyjaciół« (1): *Sláchetny to tedy będzie obyczay/ gdy zwierzchni rzędzićielowie/ ony zą przyjaciółł mieć będą y łobie y Rzeczyłpolitey [eos sibi et reipublicae amicos esse putabunt]/* ktore vyrzą być chęłliwe do cnoty: a nieprzyjaciółłmi będą rozumieli być onych/ ktorzi łą nieprzyjaciółłmi cnoćie *ModrzBaz* 20v.

Zwroty: »[kogo] za przyjaciółł mieć Rzeczyłpolitey« (1): *ModrzBaz* 20v *cf* *W przeciwstawieniu.*

»przyjaciółla stracić« (1): Tym porułżony Nero/ łłz tákiego przyjaciółł y obrońcę Páńłłwá łwego łtrácił [...] poimać obu/ Piotrá y Páwłá kazał. *SkarŻyw* 601.

Szereg: »przyjaciół i obrońca państwa« (1): *SkarŻyw* 601 *cf* »przyjaciółla stracić«.

a. *O relacji między władcami i krajami: sojusznik, sprzymierzeniec (najczęściej w listach dyplomatycznych cesarza tureckiego do króla polskiego) [w tym czyj (203): pron poss (179), G sb i pron (23), ai poss (1)] (251) :* a powye [poseł nasz] ze ye⁸⁰ M. zyczymy sdrowya y włłégo dobra yako przyaczielowy y swagrowy náłłemv *LibLeg* 7/68v; A gdiłz ten połłaniecz nasz do was przyacziela naschego przydzie tedj wi przyacziel nasz baczili na łłzłv y na przirzeczenie náłłche ktore mami miedzi łobą. *LibLeg* 11/65v; Z bozej moczi Czessarz Thureczky y ynnich wiele panłłw przyaczielowy memv Krolowy Polłkiemv Sigmvnthv Oznamvyem y dayemi wam znacz przes ten nasch łyft o voyewodzie Valáłkym Pyetrze *LibLeg* 11/66v; atak potrzebvyemy wtim was przyacziela naschego *LibLeg* 11/67, 7/9 [2 r.], 9v, 32v, 8/161, 10/56 [3 r.] (150); Ale z przyjaciółł łwemi/ y łłtemi ktorzy łnimi dobry pokoy mieli/ [Rzymianie] chowáli nieodmiennie przyjaciółłłtwo. *Leop 1.Mach* 8/12; *StryjKron* 617; *PaprUp* G2v.

W połączeniu szeregowym (1): a yłby zadnych any od panysthw any od łudzy czefarłłkich vczłłku albo trudnosczy nyemyely bandziesz czefarza ymyenyem náłłzym szandal y prołzil yako przyaczielia bratha y sanłzyada náłłégo *LibLeg* 7/104.

W przeciwstawieniu: »przyjaciół ... nieprzyjaciół« (10): Vedług they przyjaciółłny, abyłczye byly náłłemv przyaczielowy przyaczielowy, a nyeprzyaczielowy nyeprzyaczielowy. *LibLeg* 7/41v, 7/104 [2

r.], 10/96, 152v, 11/187v [2 r.]; Abowiem Rzeczpółpolita niemoże inlzym łpofobe^m wcałości być záchowána/ iedno záchowanie^m wiary nietylko obywatelo^m ábo prziaaściołom/ ále y nieprzyaściołom^m. *ModrzBaz* 21v; *KochWr* 21.

Zwroty: »(według przyjaźni) być przyjacielem, przyjaciel« [w tym: komu, czemu (26), ku czemu (1), z kim (1), między sobą (1)] [szyk zmienny] (32:3): gdysz on yesth vchowanyecz y przyaczyel Vafzey C. M. *LibLeg* 7/8v; Iam dla vafzego oycza przyaślny dawney szwamy thefz thakyeff chcza przyaczielem bicz yako y łzwafzem oyczem *LibLeg* 7/68v; abich mv bil kv pomoczi ayzbichmv thesz bel przyaczielyem dobrim y panstvw yego *LibLeg* 10/63v; A tak ya teras od tego nieodftepvye y chce zebifmi bily miedzi soba dobrimy przyyaczielmy *LibLeg* 11/65; dla tey prziczini yz bil kv panstvw naschemv dobrim a wiernim przyaczielem. *LibLeg* 11/88, 7/34v, 36v, 41, 41v, 97v (30); *BielKron* 340v, 385v; *StryjKron* 697; Swiádkiem iest Wołofza/ która [Turczyn, tj. władca turecki] wáfzey Kró(lewskiej) M. wydárł/ będąc w rzeczy przyaściolem y famśiádem. *OrzJan* 103; [Do księcia Krzysztofa Radziwiłła:] y pokazałś fie niemniéy Polfkiému narodowi, iáko y Litewfkiému bydź przyaściolem. *SarnStat* 863.

»dufać w przyjaciele« (1): iż oni [książęta] dufaiąc w łwoie możności tákież przyaściole/ krolom Polfkim fą przeciwni *BielKron* 415v.

»przyjacielem się liczyć« (1): Krol franczvłki poslal pofla na weszelye gonycza wprawdzie. Alye wldy poflal. kthori łzią thefz przyaczielem lyczy. Czełzarzovy. *LibLeg* 7/97v.

»mieć przyjaciela ([z kogo]), mieć sobie za przyjaciela« (2:1): [wojewoda Iliasz] chce myecz łłoby [króla polskiego] zaprzyaczyelya łtharśchego mylego a łłamfzyada blyfnego. *LibLeg* 11/168, 8/161; Powiedzmi Céfárzu turecki/ Małz Król polski Zygmunt przyaciela z ciebie zá tym przymiérzem? Ma. *OrzJan* 114.

»okazać się [komu] przyjacielem« (2): Máxymilian Cefarz Krześcijański/ iáko fie był okazał Zygmuntowi Krolowi ná z iezdzye v Wiedniá wielkim przyaściolem *BielKron* 417, 414.

»za przyjaciół poczytać« (1): Co łye poftronnych nieprzyaścioł tycze/ nikt nie iest tak tepy/ żeby niebaczył/ miedzy iákiemi łásiády łiedziemy/ y co zá niebefpieczeńłtwo ztąd nád námi wiśi: bo y tym którzy łye nam iáwnie nieprzyaścioły łtawia [..] odeprzec niemożemy/ y tych które łobie iákokolwiek zá przyaścioły poczytamy/ niepráwie łzanuiemy. *KochWr* 21.

»[kogo] sobie zwać przyjaciół« (1): ci [Węgrzy] którés [królu] przed tym łobie zwał zyczliwé przyaścioły/ ciz łami przeciwko tobie po turkach broń z płaczem podnoszą *OrzJan* 91.

Wyrażenia: »dobry przyjaciel« [szyk 9:8] (17): a drvgie v.k.m pofłche yako przyacziela názego dobrego, y łáfyada bliskiego, y łtarśchego abismye pomyłwal a darował dziełyaczią łhifyaczi łlothich czerwonich *LibLeg* 10/62v, 10/63v, 65v, 66v, 124, 124v (17).

»miły przyjaciel« [szyk 13:2] (15): PANv wylkiemv myedzy krzełczyanłzkymy pany mełłiałzowey wyerze panv mąndremv názemv przyacyelowy mylemv polłzkiemv Crolewy Sigmuntowy. *LibLeg* 8/160v, 7/8, 8/160v [2 r.], 161, 11/32 [2 r.], 11/[32²] (15).

»przyjaciel osobliwy« (1): zyczacz w M. od pana Boga włchego dobrego a od Czełfarza łafky yako przyacyzelyom łłwoyem ofłoblywem. *LibLeg* 11/135v.

»powinny przyjaciel« (1): Adlya thego przyczyną [lege: przyczynę] swą kv V.C.M. yemv pan moy Crol ye⁸⁰ M. obyechal jako povynny ye⁸⁰ przyacziel *LibLeg* 7/34v.

»stały przyjaciel« (1): Czo sye doticze opana mego atesz pan moy zna bicz dobrim a ftalim przyacziem Czeffarza Thvreczkie⁸⁰ y przimierze tho ktore ma fyego M. dobrze chowa *LibLeg* 10/155v.

»przyjaciel starszy« [szyk 8:1] (9): Hołpodar moy Ilyafch voyewoda kazal my mowycz w.m. kv fzwemv dobremv y lafkawemv y ftharżemv przyaczyelyowy. *LibLeg* 11/162v, 11/56v, 162v, 165v, 166, 167v (9).

»przyjaciel wielki (więtższy)« [szyk 3:1] (4): Przeto prosym y Zadami v k m. jako nałchego przyacziela wietżzegoy starsze⁸⁰ opatrzczie dobrze y poradzczie sye dobrze y poyednayczcie abi bilo Chrzefczyanstwv dobrze *LibLeg* 11/56v; Czechom/ Rufi był wielkim przyačićem/ przeto fie mu pod moc dawáli. *BielKron* 340v, 385v, 417.

»przyjaciel (w przyjaźni) wierny« [w tym: komu (1), k(u) komu), ku czemu (3)] [szyk 2:2] (4): przyaczielowy naschemv Krolowy polskiemv knam wyernemv Sigmvntowy przes then nasz lyfth sdrowie wałche [...] nawiedzami *LibLeg* 10/66v; Przyaczielowy naschemv Crolowy polfkyemv y ynłzich panstw Zakonv Chrzesczyanskiego y kv nam wprziaszny wyernemv Sigmontowy nawyedzami sdrowie wałche przes then nasch lyft *LibLeg* 10/90v, 11/87v, 88.

»życzliwy przyjaciel« (1): *OrzJan* 91 cf »zwać przyjacióły«.

Szeregi: »brat i przyjaciel« [szyk 7:1] (8): Dziekvyte tesz Krol ye⁸⁰ m. polsky pan moy [...] yz mv V.C.m. dal znacz o zdrowiv fortunach y zwicziestwie swoym. ktorich rzeczy pan moy V.C.m. sprzyaye jako bratv y przyaczielowy swemv mylemv *LibLeg* 11/32, 7/8, 11/31v, 32, [32²], [32³], 33, 173. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przyjaciel i pomocnik« (1): A ftąd [carz tatarski] był wielkim przyacziem Witułtowi/ y pomocnikiem w káżdey potrzebie *BielKron* 385v.

»przyjaciel, (i, a) sąsiad (blizni a. bliski)« [szyk 26:3] (29): Pan moy Crol Polfki, przyaczal y szanszyad V. Calzarfkyey milofczy, kałzal połdrovyenyae przyaczielłkie abraczłkye powiedziecz. *LibLeg* 7/31; Pyschem gwam [...] panom a panom [...] przyacziem [!] naschim dobrim y sąsyadom blyznim. *LibLeg* 11/96, 7/10v, 10/62v, 63v, 69v, 113 (28); *OrzJan* 103. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»towarzysz i przyjaciel« (1): Iudás Máchábeyczyk/ y bráčia iego/ y lud Zydowski/ połłali nas ku wam/ ábyłmy fwałmi poftánowili przyačićłstwo y pokoy/ á żebyłmy fie spifáli fwałmi/ żełmy thowárzyłzmi y przyačićłmi wálzemi [socios et amicos vestros]. *Leop* 1.Mach 8/20.

b. *O współmałżonku (mężu lub żonie) albo o osobie ukochanej* (12) : OToż thobie Parifku zá twoie wyroki/ Szpetnieś tego przyplácił y odbitoć boki. Káždemu ták co iedno ná gładkość łakomy/ A chce mieć przyaczielá łobie s cudzey żony. *PaprpPan* Ff2; *SkarŻyw* 262; *KochPieś* 17; Wielmożna Páni płáčzełz/ Malżonká fwoiego/ Iż cię tu prętko odbiegł/ [...] Acz ielł trudna nie płákác/ [...] A zwłázczá przyačićelá nád ktorego inłzy/ Ani był ani może być ná świećie milłzy. *KołakCath* C.

przyjaciel czyj (1): Gdy tedy naturá y związek miłości/ w zbudza w tobie žal/ y płáčz/ żeś się rołtał z oycem/ z mátką/ brátem etć. y zmiłym przyačićem twoim. *BiałKaz* D2v.

W *połączeniach szeregowych* (2): *BiałKaz* D2v; Ieśli fię w przyjacielu/ w łynie y w corce kochałz/ á iego miłuielz: tákże miłuy iákoby znim wiecznie/ w rádości niebiełkiey/ wzywác miłości w Bogu y kochánia mogli. *SkarŻyw* 63.

Zwroty: »być przyjacielem [komu]« (2): *KochPieś* 17; Częłto do mnie więc infzé [panny] dóry połyłły/ Bych im był przyacielem/ o to mocno trwały: A iam tobie ták dufał/ zem wśytki dla ciebie Wzgárdził *PudłFr* 32.

»przyjacielem się stawać« (1): [*Democillus do Lizyde*]: Ot ná znak vprzeymości/ włafnyć Pierścień dáię/ Zeć fie iuż nieomilnym/ przyacielem łtaie [*lege*: staję]. *PaxLiz* D4.

»przyjaciela stradać« (1): póki mamy Płákác/ gdy przyaciela miłégo łtrადamy? [...] Godno płáczu niełczęście/ [...] O zacny Woiewodá: Boś pozbył towárzyfzá y cnotliwéy żony *KochPieś* 39.

Wyrażenia: »przyjaciel miły« (2): *BiałKaz* D2v cf *przyjaciel* czyj; *KochPieś* 39 cf »przyjaciela stradać«.

»nieomylny przyjaciel« (1): *PaxLiz* D4 cf »przyjacielem się stawać«.

»przyjaciel prawy« (1): Świádomeś łłów łáłkáwych/ y piéknéy połtáwy/ Zdráde widziłz: znayze więc/ co prziiaciél práwy/ A ty. o morłka Venus/ chłušni zraz téy pániéy/ A pomsći fię wzdychánia/ y moich łzes ná niéy. *KochFr* 32.

Przen (1) :

Zwrot: »przyjacielem [komu] być« (1): Sumnieniem mię zdawna zwano Iemu wtowarziłtwo dano [*tj. poślubiono kupcowi*]. I iakimem prziacielem Iemu była iawno wielim. *RejKup* d5.

c. *O psie* [*w tym czyj* [*pron poss*] (1)] (2) :

Wyrażenie: »przyjaciel nawierniejszy« [*szyk 1:1*] (2): Ale też y plá ná práwicy zá przyaciela nawiernieyłzego mu z łobá [*ma*] przywięść [!] *HistRzym* 71v, 70v.

2. *Krewny lub powinowaty; amicus Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; propinquus Mącz, JanStat, Cn; proximus Vulg, Cn; consanguineus Calep; domesticus, parens Mącz, Cn* [*w tym czyj* (150): *pron poss* (71), *G sb i pron* (70), *ai poss* (9)] (314) : *BierEz* S2v; iże podle niego [*Kletusa*] j inne przijacioły [*król*] pomordował to ielt mączoche [!] łwá á braty łwe *BielŻyw* 105; *LibLeg* 11/[32²]; A gdzieby tęn ktoby przedał [...] miał zonę, tedy tę zonę będzie powinien łprziiaczioly iey kv odstápieniv iey oprawy przywiełcz *ComCrac* 22, 19, 22 [2 r.]; *LibMal* 1547/134, 1551/161; *RejJóz* C8, N, Nv, Q2; *SeklKat* Y4; Teści bóg dzieci twoich oicem ielt/ teści má pieczę iákoby przy dobryi wierze trfály i infzy przyaciela z nimi *MurzHist* N3v, A4, C3, E, N2 [2 r.], T3v, T4; *GliczKsiąż* B5; A iefliby ony dobrá były z iego oyczyzny/ álbo po kthorym przyacielem przypádle/ álbo robotá iego włafná álbo Rzemiełłem nábyte: tedy ná przyaciela przypadáią. *GroicPorz* gg4, A tu trzeba wiedziéc/ iże przyaciela mey żony á moi przyaciela nie łá łobie przyaciela s łtrony mego małżeńłtwá/ to ielt nie łá *Affines* iáko Łáćinnicy zowá *GroicPorz* gg4; Ale mąż s przyaciela żony łwoiey/ nie może żony poiąć/ áż do czwartego pokolenia. *GroicPorz* gg4, n, o2 [2 r.], p3 [2 r.], ee3v, gg2v [2 r.] (18); *KrowObr* 150v; *Leop Gen* 31/30, 1.Reg 30/26, 4.Esdr 5/9, *Eccli* 42/3; [*Jeśli żona umrze pierwsza*] tedy ono imienie ma mąż trzymác/ ná kthorym był żenie opráwił/ A przyaciela żenine/ máią práwem dochodzić wiáná. *UstPraw* B2v, B2, B2v, B3v, B4, C4v (11); *BibRadz Gen* 24 arg: Rzekł mu Anioł Azáryałz/ ielt tu twoy przyjaciel Ráguel [*Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua Vulg Tob* 6/11]/ kthory nie ma łyná iedno dzyewkę imieniem Sarę *BielKron* 97v; kiedy kthory Żyd vmárl bez

potomstwa/ thedy brát albo przyjaciel bliższy powinien plemię albo náfienie iego wkrześć/ [...] tedy ony dzyeci wkrzeźzone od przyaciela/ poczytano ie być zmarłego pirwżego mężá oney niewiały. *BielKron* 118; Drudzy też ftaré przyaciele swoie zmarłe iedzą/ mieniać to być napoćiwży pogrzeb. *BielKron* 268v, 12, 13, 43v, 44v, 46v (20); Parentum meorum desiderio flagro, Radbych fie rychło v przyációl. widział/ bárzo požadam być v rodziców moyich. *Mącz* 83a, 94c; *RejAp* 169; *GórnDworz* O7 [2 r.], O7v [3 r.], R4, Y6 [2 r.], Y6v, Bb3; *HistRzym* 17; Iż iefliby mąż poiął pánienkę [...]/ á potym omierżiwży ią łobie łpotwarzác ią chciał/ [...] kázác go máią łrodze vbić zá onę potwarz iego/ á łto wag łrebrá będye powinien dáć przyacielow pocźciwey dzyeweczki oney [*quos dabit patri puellae Vulg Deut* 22/19]. *RejPos* 343, 38v, 296; To názáiutrz poiądá piáć ran do Grodu/ Nábrawży przyacieli s łwoiego narodu. *BielSat* C4 [*idem BielRozm* 22], C4v, E; *RejZwierc* 31v, 32, 199; *BielSpr* 48; *KarnNap* F2; [*człowiek dobry i uczony*] ma tego prágnąc/ áby im nawięcey może/ był pożyteczén narodowi ludzkemu: wiedząc/ że łię nie łobie vrodził/ ále przyációłom/ oyczyźnie/ y nabożeńłtwu ábo wierze ku Bogu. *ModrzBaz* 43v, 27v, 32v, 56, 66v, 78 [2 r.]; *SkarŻyw* 55; powzdala iefł iemu grunth [...] obiecuiąc iemu pokoi wieczny łama od siebie, i przyaciól swych *ZapKościér* 1579/1v, 1580/17, 1583/40, 42, 1591/46 [2 r.], 1583/54 (11); *StryjKron* 155; *CzechEp* 305; *KochWz* 136, 139; *BielRozm* 22, 32; *GórnRozm* D, G4v, H, Hv, I; *PaprUp* G3v; *ActReg* 111; oto [*waszy przodkowie*] vmárli będac/ oyczyznę łwoię w któręy łie rodźili przed oczy wam kładá: wam łtoletnie łtárce przyációły łwoie/ wam łwiokry/ wam málutkie zálécáią wnuki łwoie. *OrzJan* 18; *KołakCath* B3v, C2v [2 r.], C3v; *WujNT* 263; Włzákze [!] dzieći [*będyce sierotami*] przed człérzmi á dwudziełtá lat, nie mogą dóbł oddalić przez przyzwolenia przyációl. *SarnStat* 584; áby tym zwiáłkiem nie tylko dwie perłonie, którę w małżeńłtwo włtępuią, w przyaźń łie złaczyły, ále też przyaciele przyációły oboiéy łtrony *SarnStat* 599; [*Ješliby ktoš*] zápiłował/ áłbo oddalał dobrá łwoie/ á miałby żonę/ tedy tá będye winná z przyációłmi łwémi/ namniéy dwiemá/ z pokolenia oyczyłtęgo krewnych zezwolić ná łákowy zapis. *SarnStat* [630], 173, 192, 202, 502, 587 (35); [*BielKron* 1551 7, 17v].

W połączeniach szeregowych (23): *RejJóz* B2v; Złorzecź dniowi złorzecź nocy/ Tákież bogu y rodzicom/ Przyacielow y dzyedzicom/ Ze cie ná łwiat wypułzczáli *BielKom* Dv; [*po co się uczymy*] Naprzod aby pan Bog był w rodzáy ludzkim poznan/ czcyon/ ważon/ y chwalon. [...] Ná ołtátek oyczyznye/ rodzicom/ przyacyelom/ krewnym/ powinowátym/ y inłłym ludzyom włpołek/ żebyłmy łie dobrze/ pocześnye połtáwili *GliczKsiąż* Ov, N5; Iefłize niešpráwiedliwie przyfyęgałz/ day Pan Bog áby twoie dzieći/ y przyaciele twoi/ y narod włzytek twoy nieprzyłzli międy dzieđictwo Abráhmowe. *GroicPorz* aa2v, gg3; *KrowObr* 149v *marg*; *GórnDworz* Mm4; Iefłci przyrodzona á nie łzkodliwa požádliwość/ chceć ieść y pić/ także też żádza chući ku rodzicom y dzyátkam/ przyacielow y małżonkom. *RejPosWstaw* [110³]; Bo [...] ktorzi łiebie/ rodźice/ y przyációły łwe złemi vczynkami łżá/ cí niech wiedzá/ że łię od łłáchetnołci przodkow łwych wyrodźili: nic im niepomogá łtárodawne Herby *ModrzBaz* 42, 66; *SkarŻyw* A3v; [*zakończenie umowy prawnej*] Obiecuiąc iey i potomkom za pokoi wieczny łám od łiebie i małżonki swey i dzieći Także I prziiációl swych będycych in Linea Ascendenti i descendenti Actum ut supra. *ZapKościér* 1581/25v, 1582/34, 1583/42, 1584/44, 1585/59, 1586/70; A porządne [*małżeńłstwo*] iefł rzeczzone/ gdy iefł wola áłbo zezwolenie oycá y mátki/ y przyációl/ powinowátych/ krewnych/ y łámey dzyeweczki. *WerKaz*

281; *GórnRozm* Iv; vftáwiamy: iż kto zábiie szláhcicá/ trzydzieści grzywien [ma dać] rodziców/ potomstwu y przyaciólóm *SarnStat* 604, 590, 594; [*SenekaGórn* 53 (*Linde*)].

W charakterystycznych połączeniach: przyjaciel cielesny, cnotliwy, dobry, miły (3), z swojego narodu (2), poczciwy, do [którego] pokolenia (2), zły; przyjaciela dziedzictwo; od przyjaciela pomoc; przyjaciele obesłać; na przyjaciela wejrzeć; o przyjaciela mieć pieczę; po przyjacielu spadek (brac) (2).

Zwroty: »być przyjaciel, przyjacielem [komu]« (3:1): przyaciéle mey żony mnie są przyaciéle po Małżeństwie: także też moi przyaciéle/ są mey żenie przyaciélmí s łtrony małżeństwa. *GroicPorz* gg4, gg4; *BielKron* 11.

»przyaciól nabyć« (1): Zaśz nie lepiej [niż oddać córkę do klasztoru] [...] Wydać za mąż pánienkę y przyaciól nábyć. *RejWiz* 38v.

»(nie) mieć, niemający przyjaciela« [szyk zmienny] (5:1): *RejJóz* N5; A gdy niemáśz przyaciól y żony/ tedy łpadek przynależy do łkárbu Krolewłkiego *GroicPorz* gg4; *Nudus* a propinquis, Niemający żadnego przyaciólá/ Syrotá. *Mącz* 252d; *RejPos* 19; *SarnStat* 615, 912.

Wyrażenia: »bliższy, nablížszy, bliski (a. blizny) (jest) przyjaciel« = *amicus proximus* *JanStat* [szyk 8:3] (6:3:2): *GroicPorz* n; *BielKron* 36, 118, 246; A po śmierci obojga maiętności ieych [...] na dobra Kofzcielne przypadać ma połowica, a druga na przyaciéle, kthorzyby nablížy byli y pokazali łzię. *ZapKościér* 1591/46, 1583/40 [2 r.]; *KołałCath* C4; które [osierocone dziewczki] zwykli łtryiowie álbo przyaciéle blížszy imięniem opieki chować dla tego/ áby oné [...] z dziedzictw wyłtérknęli *SarnStat* 589, 585, 654.

»przyjaciel daleki (a. dalszy)« [szyk 1:1] (2): Połtánowiliłmy/ iż gdy brát brátá zábijie/ álbo blížki blížnego/ tedy ten zábiják od łpadku odpada/ á imienie zábitego ná dálłze przyaciéle przyłć ma *UstPraw* D3v; yłz vczywy *Lucas* zelałzko opifzuyę czvłtkę swoyę włáźną, zenye swoy *Annye* na wyeki, a połzmyerczy Iego, łzaden przyaczel tak blížki yako daleki, do thego nyema nycz. *ZapKościér* 1583/40.

»przyjaciel domowy« (1): *Calumniatores ex sinu suo apposuit* *Metaph(orice)*. Powtwarce [!] z łoná łwego/ to yełt z łwych przyaciól záchowálych/ domowych przyłdźił. *Mącz* 395c.

»przyjaciele in linea ascendenti [= z linii wstępującej], wprzod będący« (11:1): Vtciwe^{mu} *Lukałzowi* są podziękowali zzupełny zapłathy. i obiecuią iemu pokoi wieczny od przyiációl łwych tak będących in linea Ascendenti iako i in linea Descendenti *ZapKościér* 1579/3; i obiecuię iemu pokoi wieczny łam od łiebie, potomkow i przyiációl swoich wprzod i włtecz będących. *ZapKościér* 1581/24v, 1579/2, 3v, 1580/4, 4v, 6 (12).

»przyjaciele in linea descendenti [= z linii zstępującej], wstecz będący« (11:1): *ZapKościér* 1579/2, 3, 3v, 1580/4, 4v (12) cf »przyjaciele in linea ascendenti«.

»przyjaciel (blisko) krewny (a. we krwi a. [kwią powinny])« = *consanguineus* *Calep*; *consanguineus amicus* *JanStat* [szyk 10:7] (17): á iuz opułć włsytek národ łwoy y blížko krewne przyiációl łwoie. *RejPs* 68, 154v; Powynniłmy też okazać miłofierdzie nad náłzyny vbogymy/ przyacielmí krewnymy/ iako są rodzicy/ braćia/ łiołtry/ y yni *SeklKat* L4; *BielKron* 75, 124, 175, 354v, 375v, 405v; *GórnDworz* O6v; *ZapKościér* 1582/35; *StryjKron* 51; *Consanguinei* – Krewny przyaczielle. *Calep* 244a; (nagł) Do [...] *Stryiow* tey ołtátniey dziedziczki/ Kxiężny Iey M. *Słuckiey*

[...]/ y do innych Iásnie Wielmożnych przyiaćioł. (-) Iák nablížszy przyiaćiel we krwi dźiedzicowi/ Bądź z brátem íwym/ obroną możną pogotowi. *KořakCath* C4; *SarnStat* 584, 594, 1251; [*SenekaGórn* 53 (*Linde*)].

»miły przyjaciela« [szyk 2:1] (3): Gdy tho [*małżeństwo z królem duńskim*] ná iey [*królowny Elźbiety, siostry Zygmunta Starego*] wołá dano/ powiedzyáá: iż ia wołę głowę fwoię Podle grobow fwoich miłych przyiaćioł położyć niź w cudzey źiemi. *BielKron* 407; Potym pośłał po rodzinę żony íwey rzekł im: Przyiaćiele moi mili/ przyczyná tá ieft dla ktoryiem po was pośłał. *HistRzym* 56, 17.

»przyjaciela po małżeństwie, z strony małżeństwa« (6:2): PRzyiaćioły po Małżeństwie Láćinnicy zowá *Affines*, ták po mężu iáko y po żenie *GroicPorz* gg4, gg4 [4 r.], gg4v, oo3v [2 r.].

»przyjaciela powinny, spowinowacony« [szyk 2:1] (2:1): *RejPos* 124; *ActReg* 134; W drogę gdzieś chceź; iák loźny odbieżyłz oyczyzny Y krewnych y przyiaćioł ípowinowaconych *CiekPotr* [55].

»przyjaciela wielki« = *bliski krewny* (1): Przeto rzekł Abráám ku Lotowi: Ieftefmy íobie przyjaciela wielcy [*fratres enim sumus Vulg Gen* 13/8]/ przeto ítrzeźmy przyiaćni íwey by nas páterze nie zwádzili *BielKron* 11.

»przyjaciela zachowały« (1): *Mącz* 395c cf »przyjaciela domowy«.

»przyjaciela z linijej [czyje] (a. ex (a. de) linea [*aliqua*]), (z) strony [czyje]« (4:3): a Iefliby Pán bog Raczel oboye dwoye Rařzem wřącz ftego swata: thedi ktobi bliźny przyiaćiel tak strony Lucařzewy yako strony żony yego mayá myecz polowyczę ty mayętnoćczy *ZapKořcier* 1583/40; pořtánawiamy: áby [...] opiekun káźdy/ [...] biorąc do rąk íwych *bona pupillorum* wźiawłzy do íiebie dwu bliźnych przyiaćioł *ex linea paterna*, dořtáteczné Inwentarze dóbr y dochodów wźiętych poczynił *SarnStat* 585; A iefli ten mąż oddala dobrá pořágowi y opráwie iey podległé: zoná ma ze dwiemá przyiaćioły zřtrony oycá zezwolić *SarnStat* 629, 629, 688 [2 r.], 1251.

»żeński przyjaciela« [= *krewny lub powinowaty żony*] (1): Ieftliże teź íie ożeńiř, wieczna pracza tobie zawřze nářtanie, narzekanie, fukanie, pořágu na oczy wymiatanie, niewiara żony z żeńskimi przyiaćiołmi gniewanie, y inřze rzeczy mnozenie íinow á ich nie pewnoć. *BielŻyw* 50.

Szeregi: »brat albo (a) przyjaciela« = *frater aut (vel) amicus JanStat* [szyk 4:1] (5): [*bogacz z Ewangeli*] prořil [*Abrahama*]/ áby pořlał kogo z vmárych do brátow á do przyiacyoł íwych *GlicKřięź* G8v; *GroicPorz* y4v; *BielKron* 118; á potym chcá dwory budowné y napráwné dźiedzictwá práwem íobie otrzymáć/ bráćią áłbo przyiaćioły íwé do řádu poćiągáiąc *SarnStat* 594, 594. [*Ponadto w pořázeniach szeregowych* 4 r.; *jako ostatni człon w pořáczeniu wieloczłonowym* 2 r.]

»przyjaciela, czeladź« (1): [*bogaty gospodarz*] Iuź íie řtrzeźe przyiaćioł/ řtrzeźe íie czeladzi. Iednych by go nie řkrádli/ drugich by nie řtruli *RejWiz* 13.

»dom i przyjaciela« (1): począł vczyć drogi zbawiennyi náprződ dom íwói i przyiaćioły/ potem téř i inřzé řktoremi řkład [*lege*: řkład, *tj. wspólnoć*] a żyćie miewáł *MurzHist* C.

»dzieci (a. dziatki) a(l)bo (i) przyjaciela« = *pueri aut amici JanStat* [szyk 7:2] (9): Gdzie przyjaciela i dzieci moie/ řzálenie czynią/ że mi do Diabłowégo przybytku/ gdiem zařłużył natychmiáłt íść niedadzą [*bo go karmią przemocą*] *MurzHist* F3v, N3; *ZapKořcier* 1586/69; tedy Męźobóycá [...] głowę řzláchecká dźiećiom/ áłbo przyiaćiołom zábitégo płáćić winien *SarnStat* 1162, 587, 679, 1170

[2 r.], 1172. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.; jako ostatni człon w połączeniu wieloczłonowym 2 r.]

»przyjacieli i (a, albo) krewny« [szyk 3:3] (6): Iezu ktorys z cielesnemi przijaciołmi y krewnemi ludzkiey chwały łzukaiączeni nie wstępował. łmi(łuj) łie nad na(mi). *TarDuch* B5v; *HistRzym* 71v; Miáłto ono krolewłkie Alexándryą obrzidziłem łobie/ bacząc w nim łzkodliwe zbáwieniu zábáwy: y od przijacioł y krewnych do łłżby Bożey [...] przełzkodzenia rozmáite. *SkarŻyw* 13; A tobie zły człowiecze [...] miáłto wefela pogrzeb/ przijaciele i krewni twoi łpráwią. *KochWz* 139; á krewnym áłbo przijaciołóm bliłkim zábitego łżeść grzywien [zabójca] ma zápłáć *SarnStat* 654; *CiekPotr* [55]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przyjaciele i narod(y)« [szyk 1:1] (2): *RejPs* 68; A ták My Pręłáci/ Książętá/ Pánowie/ Szłáchtá/ obywatéle Ziem Litewłkich y Rułkich/ [...] z przijacioły y narody łwémi [cum cognationibus et genealogiis suis *JanStat* 751]/ y włzyłtko zebranie włzyłtkich y koźdého z ofobná [...]: [oznajmujemy, iż prełaci, książęta etc. najásniejsze książę pana Władysława za króla łobie wzięli] *SarnStat* 993. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»potomkowie (a. potunstwo) i (albo) przyjaciele« [szyk 7:5] (12): Wieczny pokoi Vtciwemu Pawłowi Karweikowi obiecuią y malzonce ktorakolwiek być moze y potonkom i przijaciolom iego, obiecuiąc zadny zatargi iemu nie czynic wıęcey (ani łzkody) *ZapKościér* 1579/2, 1579/2v, 1580/4v, 11v, 1581/24v, 1582/32 (12). [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.; jako ostatni człon w połączeniu wieloczłonowym 2 r.]

»powinny (a. powinowaty) i (albo, ani) przyjaciel« = *amicus et consanguineus JanStat* [szyk 2:1] (3): Iż oná łwięta mátká iego [Jezusa] [...] mułiáłá idź [na spis do Betlejem]/ w cudzą łtronę/ nie máiąc tám ładnego łowinnego łwego/ áni przijaciela ładnego *RejPos* 19; *SarnStat* 173, 627. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»rodzice i przyjaciele« = *amici et parentes Modrz; et parentes ac propinqui JanStat* [szyk 2:1] (3): Teć rzeczy [sprosne malowania, niewstydlıwe rozmowy itp.] otwarzáią drogę włzetecznikom: [...] ztąd małżełńtwá nád wołá przijacioł y rodzicow/ ztąd táiemne rodzenie dźiatek *ModrzBaz* 53, 134; *SarnStat* 173. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.; jako ostatni człon w połączeniu wieloczłonowym 1 r.]

»syn albo (i) przyjaciel« [szyk 2:1] (3): ták teź godzi łie áby [pan] ná thego człoweyká ktory mu łyná áłbo prziyacyelá vczy/ myáł bácźność. *GliczKsiąż* M7; Stánęłá ná rołkazanie páni krom włzey winy [Zuzanna przed sądem]/ Máiąc s łobą przijacioły/ y málucźkie łyny [Et venit cum parentibus et filiis, et universis cognatis suis *Vulg Dan* 13/30]. *KochZuz* A4; *GostGosp* 40. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.; jako ostatni człon w połączeniu wieloczłonowym 2 r.]

Jako ostatni człon w połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i (albo) in(n)i (a. inszy, a. wszyscy, a. in summa), takieź drudzy przyjaciele« (14:1): *BierEz* S3; Tam gdy przydz mieli [Święta Rodzina wracając z Egiptu do Nazaretu]/ dowiedziáwłłsy łie matka iey/ łiołtry/ ij ijnłłsy przyjaciele/ naprzeciw ijm z wielkim wefelim wyłłli *OpecŻyw* 31; Iz mamy oycza bracią ine przijacioły *RejJóz* N5; *RejKupSekl* a5v; weirzij tełz na twoi dom i infze przyjaciele/ ktorych włzyłtkich zdrowie i dobre mięnié/ na tobie záleży *MurzHist* N; Potym Lukrecya [...] wezwáłá k łobie oycá y mężá y inych przijacioł *BielKron*

104; także ociec y wżyfcy przyjaciele głosem płákáli *BielKron* 104v; Krystyná żoná Lántgrafowá y z fyny/ także zdrugimi przyiaćioły/ pracowála fie o to/ iákoby mężá mogła z więźienia wybáwić *BielKron* 230v, 109v, 319v, 356; Ná oštátek/ niech oboie pomni/ że rodzice fwe/ y wżytkie przyiaćioły opuścili dla zwiátku małżeńtwá *ModrzBaz* 33; łami od liebie i od potomkow i in Summa prziaćioł fwoich będących in linea Ascendenti tak i Descendenti Wieczny pokoi [...] obiecuią *ZapKościér* 1579/2; obiecuiąc y przyrzekaiąc im pokoi wieczny łam od siebie, i malzonki, takze y brata swego, i wszech innych przyiaćioł, będących in Linea Ascendenti iak i Descendenti *ZapKościér* 1581/23v, 1579/2v.

3. O relacjach między Bogiem a człowiekiem [w tym: czyj (118) – ai poss (56), pron poss (44), G pron (18)] (138) :

a. O Bogu: przyjmujący w swą obronę, wspomóżyciel; susceptor *Vulg* (6) : A w zupełney wierze á w ftałości ferca fwego [zmarły nasz] iuz łzedł do Pána fwego/ á tak iáko [Jezus] łam miánowác raczy/ do wdzięcznego przyiacielá fwego. *RejPos* 356v; *LatHar* 592; [Anjólom telko łzię vkazal yako pan, {flugam} Alie lyudziám yako łafkawy przyaczil *ArgWykład* 40/120].

W przeciwstawieniu: »nieprzyjaciel ... przyjaciel« (1): Bo trudno zwalczyć nieprzyiacielá/ gdy z Bogá niemamy przyiacielá. *SkarŻyw* 501.

Zwroty: »mieć [z kogo] przyiaciela« (1): *SkarŻyw* 501 cf *W przeciwstawieniu*.

»obrać sobie za przyiaciela« (1): obierz go [Pana Boga] łobie zá przyiacielá/ nád wżytkie infze przyiaćiele. *LatHar* 279.

»stać się przyjacielem« (1): Quia factus es fufceptor meus [...]. Abowiemes fie ty ftał miły panie przijacielem moim/ á tyś ochłoda moja dnia załmuczenia mego. *WróbŻółt* 58/17.

Wyrażenie: »wielki przyjaciel« (1): O wielkiegoż to przyiacielá tám łobie pozyłzczelz [tj. Pana swego]/ á wielką á łowitą odpłátę weźmiesz [za swoje dobre uczynki] *RejPos* 193v.

b. O człowieku przestrzegającym bożych przykazań; amicus *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt* (132) : *KrowObr* 2; *RejPos* 144, 132v, 169, 355v, 356v; iáko Prorok mowi: Bárzo wielce łá vczceni przyiaciele twoi/ o Boże. [*Vulg Ps* 138/17] *WujJud* 58v [przekład tego samego tekstu *LatHar* (2)]; Boże tych náłzych Oycow/ twoich przyiacielow/ Okaż to dziś żeś ty Bog/ Izráelłki Pánie *HistHel* C2; daleko ná przyiaćiołách y członkách: to iest świętych fwych [Bóg] znáćnieyfzy iest *SkarŻyw* A3; *LatHar* 331, 427; Pokoy wnętrzny/ iáki iest między Bogiem y przyiaćioły iego *WujNT* Bbbbbbv.

W połączeniach szeregowych (3): a [Bóg] zowie ie przijacielmi fwymy/ bracią/ matką/ y fiołtrami/ ktorzy łwchaią łłowa bożego/ á czynią wolą bożą. *SeklWyzn* e3v; do onych fię niebieskich páłacow fnádniefy gotowáli/ ktoreś ty od wieku tymże pošłom/ łzáfárczom/ łługom á nákoniec y przyiaćiołom twoim przed wżyftkimi wieki nágotowác/ á po śmierci ich dáć łzczodrobliefy raczył. *LatHar* 428; Nie z pieklá też dułzá Moyzełzowá wyłzá: bo tám potępionych iest mieyfce / nie świętych przyiaćioł y łług Bożych *SkarKaz* 119b.

W przeciwstawieniach: »przyjaciel ... nieprzyjaciel (20), sługa (4), sprzeciwnik« (25): Ktoby tedy wżytko opuściwłzy á náłładował by łepłzych rzeczy/ then nie łługą Bozym ále przyacielem iego będzie názwán. *HistAl* K4v; A łkądze tedy chcemy rozeznác/ ktorzy łá przyiaćiele albo nieprzyiaćiele Boży? *KrowObr* 2, 1, 2, 2v, 28v, 42v (19); Abowiem łługá nie może tak dobrze zrozumieć woley

Páná fwe⁸⁰/ iáko przyjaciel. *RejPos* 60; y żadney rzeczy [gdy nie będziesz miał statecznej wiary] Pan od ciebie nie przyymie iáko od przyjaciela/ iedno iáko od [przeciwniká] fwego á niedowiárká fwego. *RejPos* 130, 60, 63; *WujJud* 94.

Zwroty: »być ((Panu) Bogu) przyjaciel, przyjacielem« [w tym z elipsą „być” 7 r.] [szyk zmienny] (55:4): *OpecŻyw* 133; *PatKaz III* 128v; Wy przyjaciele moi ieltesście/ iefli będziecie tzyńić cokolwiek ia wam rofkazuję. *KrowObr* 2 [Vos amici mei estis *Vulg Ioann* 15/14; *przekład i komentarz do tego samego tekstu: PatKaz III, KrowObr* 6, 42v [2 r.], 65, 74v, 85, 91v, 103v, 122v, 158, 167, 199, 240, 240v, *WujNT*], 1, 1v, 2 [2 r.], 2v, 5v (49); *RejZwierz* 133; gdyż to ielt nawiętzte kochánie iego [Pana]/ gdyż to iego nawdzyęcźnieyły fzarz tych fkárbow iego/ á naprzyemnieyły fprawcá y przyjaciel iego/ kthory mu nalepiey pofluży w thym ftadku iego *RejPos* 318v, 60; *WujJudConf* 59v; Bo wielka to rzecz ielt/ mieć łáfkę Bożá/ y Pánu Bogu przyjacielem być. *KarnNap* D; *SkarŻyw* 76; *WujNT Ioann* 15/14[13]; *WysKaz* 27.

»przyjacielem się czynić« = *falszywie podawać się za przyjaciela* (1): Nieielt rzetz podobna/ áby tak okrutnie Turcy/ Zydowie/ Pogáni/ Syná Bożego Páná Iezu Kryfthá/ bluznić mieli/ iáko wy bluznić/ á wždy fię ieltzte przyiacielmi iego tzyńicie. *KrowObr* 110.

»przyjaciela mieć« (1): O moy miły Pánie/ toż zázwdy nieuftáwiczne á niewierne przyacioły maż: ktorzy/ iáko ná on czás [męki]/ ták y dziś zázwdy vciekáią od ciebie *RejPos* 105.

»obrać przyjacielem sobie« (1): Szczęśliwy kto fye vpodobáł tobie/ Y kogoś obrał przyjacielem fobie. *KochPs* 92.

»stać się, zostać przyjacielem« [w tym: komu (2)] [szyk 4:1] (4:1): [mówi Bóg:] Do źemie Idumeyfkiey rościágnę both moy: ftálimi fię przyacioły cudzoźiemcy [*Mihi alienigenae amici facti sunt*]. *Leop Ps* 107/10; A tym obyczáiem ludzie sftawfzy fię przyacielmi Bożymi/ odnawiaią fię [...]/ idąc z cnoty wcnotę [!] *WujJud* 101, 111v; Ten [*Chrystus*] tedy z wielkiey fwoiey przeciwko nam wfzyftkim miłości/ [...] ciáło y krew fwoię żywą/ ná duchowny pokarm zoftáwił [...]: á izbyś też prezeń [!] Pánu Bogu przyjacielem zoftáł *KarnNap* D3; *WujNT* 790.

»uczynić z nieprzyjaciela przyjacielem« (1): Nie tylko [*Bóg może nas*] fprawiedliwym ofádzic/ ále y vczynić fprawiedliwym z niesprawiedliwego/ z nieprzyjaciela przijacielem/ y dziedzicem żywotá wiecznego. *WujJud* 94.

»zwać (a. naz(y)wać) (być) przyjacielem (swem a. swoim, a. sobie); zwać się przyjacielem; nazwan być przyjacielem« = *amicum appellari* *HistAl, PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (17;1;5): *SeklWyzn* e3v; *HistAl* K4v; *KrowObr* 9, 34v [2 r.], 122v, 147; A ták ia was zowę przeto przyacioły/ izem fię wam zwierzyl wfzytkich táiemnic fwoich. *RejPos* 60; A což fię thy [który płaczesz po swoim zmarłym] maż fráłowác o powinowáthego fwego/ gdy go Pan názywác raczy przyjacielem fobie. *RejPos* 355v, 63 [4 r.], 353 marg, 356 [2 r.], 356v; *WujJud* 97; *BudNT Iac* 2/23; Iz to rzec ielt iáfna/ że przed Moyżefzem/ bywali też mężowie zacni/ święci/ bogu mili/ ktore fobie Bog vlubił/ z nimi fię vmawiał/ y przyacioły fwymi názwał. *CzechRozm* 103v, 67v; *WujNT Iac* 2/23, s. 790.

Wyrażenia: »przyjaciel boży, (Pana) Jezu Krysta a. (Pana) Krystusa) Syna Bożego, (Pana) Krystusowy« = *amicus Dei* *Vulg* [szyk 60:2] (52:6:4): *OpecŻyw* 133; A więc ieltzte będziefz mowił/ iz Papież przijaciel Boży? ktory wfzyftki przezwilká Duchá świętego pokorne podeptał y zárzucił/

á PAPA nowe y pyżne łobie przezwiłko wymyślił. *KrowObr* 7v; Obátz iegli to byli Páná Kryřtuřowi przyiáciele/ álbo Świętego Piotrá namiestnicy/ tzyli nieprzyiáciele Boży? *KrowObr* 28v, 1, 1v, 2 [2 r.], 2v, 5v (37); śmieřzi ty śmiertelnymi oczymá weyrzeć ná grob tákiego świętego przyiáciela Bożego. *BielKron* 456v; Vwierzył Abráhám Bogu/ y poczytano mu było ku řpráwiedliwořci/ y przijaáciem Bożym názwan ielt [et amicus Dei appellatus est Vulg Iac 2/23]. *WujJud* 97 [przekład tego samego tekstu: *BudNT*, *WujNT Iac* 2/23, s. 790 (2)], 101; *WujJudConf* 59v; *BudNT Iac* 2/23; Boć y Dawid przyiáciel Boży/ cudzołóřtwá řie dopuřcił/ y mężoboyřtwá: y Piotr řie Páná řwego záprzał *CzechRozm* 244, 67v, 80v, 89; Cźćicie ty ktore widźicie vbogie/ á ktore wzgárdzonemi być ná wierzchu znaćie/ wewnářz ie zá przyiációły Boże mieyćie. *SkarŻyw* 589, A3, 76, 358; *NiemObr* 170; *ReszPrz* 112; [czart się cieszy z upadku człowieka:] otom go podbił pod moc řwoię: otom z przyiáciela Chryřtuřowego vczynił więźniá piekielnego. *LatHar* 241, 475; *WujNT* 559, 625, *Iac* 2/23, s. 790 [2 r.]; *SkarKaz* 119b; *KlonWor* 53.

»miły, namilejszy przyjaciel« [szyk 3:1] (4): Podźcieřz namileyřzy przyiáciele moi do wiecznych rádořci řwoich/ gdyźećie mi řie wiernie záchowáli w řtałóřciach řwoich. *RejPos* 223, 63; *RejZwierc* 162; Trzebá grzechy wyznáwáć y záłowáć zá nie [...]. Groby řwiętych náwiedzáć/ wenerowáć kořci Miłych przyiációł Bożych/ z wielkiewprzeymořci. *KlonWor* 53.

»prawdziwy (a. prawy) przyjaciel« (3): A wźdy ty ielttze będzieřz mowił/ iźećie prawdziwi vtzyćiele? prawdziwi Páľterze? y przyiáciele Boży? *KrowObr* 78, 237; A rádę rozmyřlay řie/ káždy ná řwe řpráwy Chceřzli Bogu y łobie/ być przyiáciel práwy. *RejZwierc* 133.

»wierny przyjaciel« (2): podźcieřz wierni przyiáciele moi řpołu zemná ná wieczne wam zgotowáne rádořci á pociechy wáľze. *RejPos* 356v; *CzechRozm* 268v.

Szeregi: »brat (a. braciszek) a przyjaciel« (2): Śliřzelichmy teź [...] iáko [Pan] hoynemi dary [...] raczy obdárowáć á páľowáć tho wierne Rycerřtwo řwoie/ á thy wdzyęczne bráćiřzki á przyiáciele řwoie *RejPos* 263v; Gdiź řłyřzyřz iź go [twego bliskiego zmarłego] Pan twoy brátem á przyiáciem řwoim názywa. *RejPos* 356v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przyjaciel i kochanek« (1): ieřli [Pan Bóg] niewoľtwa řług řwoich [tj. to, co człowiekowi jest poddane: rořliny i zwierzęta] ták vbogáca: dáleko więcey řlugi řamy/ á co więcey przyiációły y kochanki řwoie. *SkarŻyw* A3.

»(nie) řługa, i (ani) przyjaciel« [szyk 4:2] (6): A gdyź to tzyńicie/ tzego wam Kryřtus Syn Boży nie rořkazał? nieieřtećie tedy řludzy/ przyiáciele/ ále nieprzyiáciele iego *KrowObr* 104, 6, 9, 199; Gdy ná rořkazanie řlug y przyiációł Bożych morze vćieka/ rzeki řie do řwych zřzodł wrzuciáć/ [...] z łáki węże řie řtáię. *SkarŻyw* A3; [prorok Daniel] pokryctwo Antychryřtowe opiřuię/ ktory řię miał zá przyiáciela/ y řługę Bożego popiřowáć *NiemObr* 170. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»przyjaciel i syn« [szyk 2:1] (3): Abowiem tu Páweł o pierwřzym vřpráwiedliwieniu mowi/ ktorym człowiek z niewierniká řřtawa řie wiernym/ z nieprzyiáciela przyiáciem y řynem Bożym przez Krzeřt. *WujJud* 111v, 101; owřzem bes obrzeřki będać Bogu wiernymi [...] zá řyny y przyiációły Boże řá poczytáni *CzechRozm* 80v.

»przyjaciel a (i) święty« [szyk 1:1] (2): Ten człowiek [Jezus] o którego żydowie łtoią iżby był na łmiertz ofądzon/ ielłci owłłeyki niewinny ij przyiáciel boży/ a wielki łwięty *OpecŻyw* 133, 559. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»wierny [sb] a przyjaciel« (1): O Iáko wdzyęcźne połelłtwo á iáko wdzyęcźna obietnicá Pána náłżego thu dochodzi do włzu wiernych iego/ á wdzyęcźnych przyiációł iego/ thák iáko ie on łobie przezywác á miánowác raczy. *RejPos* 263.

»zwolennik i przyjaciel« (1): Toć łą tylko prawdziwi zwolennicy y przijaácielie Sy(na) Bożego/ Pána Iezu kryłłá *KrowObr* 5v.

Synonimy: 1. drug, kochanek, kompan, miłóśnik, pobracim, pobratyn, towarzysz; 2. bliski, krewny, powinny, powinowaty; 3.b. czciel, kochanek, miłóśnik, zwolennik.

Cf NIEPRZYJACIEL

MC